

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
kéthavonta megjelenő kiadványa
XX. évfolyam 225. szám
2016 . szeptember-október

Tisztelt Olvasóink!

2015-től az EÖGY füzetek minden páratlan hónapban jelenik meg, míg a Fővárosi Örmény Klub minden páros hónapban kerül megrendezésre a hónap harmadik csütörtökén. Mindenkit szeretettel várunk a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termébe, bejárat a Budapest V., Városház utca 7 szám felől.

Örmény katolikus szentélyek–oltárok

Az 1672-ben bevándorolt örmények egy csoportja Szépvízen telepedett le. Ekkor még az örmény apostoli egyházhoz tartoztak, az 1600-as évek végén lettek katolikusok. 1701-ben már kis kőtemplomuk volt, majd 1762-1785 között bővült és alakult ki a jelenlegi formájában, a Szentháromság tiszteletére felszentelve. Sokáig római katolikus templom nem is volt a településen, a székely lakosság is az örmény templomba járt. A templomkertben – a gyergyószentmiklósihoz hasonlóan – régi örmény feliratos sírkövek.

Jelentős szerepük volt a vallásos és társadalmi életben a társulatoknak. Sajnos, a leg hamarabb néptelenedett el ez az egyházközség, de vissza-visszajárnak a leszármazottak s itt rendeznek örmény találkozót. A plébánián 1997 óta árvaház működött ferences nővérek vezetésével. *Dr. Száva Tibor Sándor* kutató példaértékűen dolgozta fel – s azóta is kiegészíti – a szépvízi örmény családok történetét.

dr. Sasvári László

**Lapunk az interneten: www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu**

Együtt az úton

Kiállítások, koncertek, és hiánypótló előadások várták az érdeklődőket az első Kárpát-medencei Székely, Csángó és Magyarörmény Művészeti Fesztiválon. A Fővárosi Örmény Önkormányzat, a Csíkkörzeti Magyar-Örmény Szentháromság Alapítvány és a Gyimesbükkért Egyesület rendezésében augusztus 12. és 14. között Gyimesbükkön megrendezett esemény elsősorban a magyar identitást erősítő összejövetel volt.

Esztergály Zsófia Zita, a Fővárosi Örmény Önkormányzat elnöke elmondta: a fesztivál a magyarságot és az összetartozást szimbolizálta, mert a csángó, székely és magyarörmény kultúrkör nem különíthető el a magyar kultúrától, hiszen a magyar kultúra sincsen ezen elemek nélkül.

A *Márton Áron* Emlékév kapcsán a fesztiválon megemlékeztek a nagy püspökről, erdélyi főpásztorról: előadással és rendhagyó misével tisztelgetek emléke előtt. *Berecz András* Kossuth-díjas ének- és mesemondó – a rendezvény védnöke – önálló estet adott, fellépett *Vaszi Levente* csángó énekes, a közmédia Fölszállott a páva című tehetségkutató műsorának közönségdíjasa, valamint a szintén ezt a díjat elnyert

Vrencsán Anita és a növénydekek. A látogatók részt vehettek egy hagyományos csángó lagzin, megtekinthették Erdélyben elsőként A Lovasíjász című filmet, *Páll Ágoston* kerámia kiállítását, *Kabdebó János* fotóművész tárlatát

és *Esztergály Zsófia* örményországi képeit, valamint meghallgathatták a keleties zenét játszó Örmény Trió koncertjét.

Issekutz Sarolta, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke az erdélyi, avagy magyarörmény identitásról, *Bogos Mária* kutató a szépvízi örményekről, *Halász Péter* néprajzkutató a csángókról, *Darvas-Kozma József* pápai káplán, címzetes esperes Márton Áron erdélyi püspökről tartott rendhagyó előadást.

A rendezvény keretei között indították útnak az Erdélyben és Magyarországon közel egy évig tartó „Egyél jót, tegyél jót!” jótekonysági gasztronómiai mozgalmat is, amelynek fővédnöke *Pataky Attila* rockzenész, az EDDA frontembere. A mozgalomhoz csatlakozók az ezeréves magyar határnál álló Rákóczi-vár, valamint a gyergyószentmiklósi,

a csíkszépvízi és a budapesti örmény katolikus templom felújítását támogathatják. Másik fontos cél a hagyományos magyar konyha népszerűsítése: a részt vevő éttermek, séfek újrafogalmazhatják a magyarörmény, csángó, székely és magyarországi tradicionális ételeket. Esztergály Zsófia, a Fővárosi Örmény Önkormányzat elnöke, a mozgalom elindítója szerint ezzel nemcsak megismerhetjük egymás hagyományos ételeit, hanem az éttermek ismét használhatják a már elfeledett alapanyagokat, többi között a kecskejuh-bárány, vagy halhúst.

Az első Kárpát-medencei Székely, Csángó és Magyarörmény Művészeti Fesztivál látogatóinak már lehetőségük volt a magyarörmény, csángó, székely és magyarországi ételkülönlegességek megismerésére: tradicionális ételeket, többek között örményragut, borjúpörköltet juhtúrós puliszkával,

Kabdebó János fotóművész

tradicionális erdélyi almás, tárkonyos pecsenyét, továbbá kemencében sült muszakát és kóstolhattak.

A kulturális eseményt minden évben megrendezik. Esztergály Zsófia kérdésünkre arról tájékoztatta, hogy a 2017-es fesztivált, várhatóan két helyszínen rendezik meg, miután könnyűzenei programokkal bővítik majd a programot.

Sajtótájékoztató Gyimesbükkön

Hegedüs Annamária

Örmények és magyarok a Kaukázusban (II. rész)

Jeretány

Honnan tudunk róla? *Dr. Benda/Bendefy László* geológus, polihisztor az 1930-as években a vatikáni könyvtárban kutathatott, s ekkor bukkant Julianus barát utazásának ismeretlen dokumentumaira. 1942-ben *Hóman Bálint*tól kapott ösztöndíjat,

s az újabb vatikáni kutatás során találta meg a kaukázusi magyarsággal kapcsolatos iratokat.

Nevét Bendefy ómagyarnak véli. Gyeretyán-nak alakította át, mivel Hóman Bálint szerint a „j” eredetileg „gy” volt, csak a latin írásban ez ismeretlen betű

volt. A pápa előtt „Magyarország katolikus fejedelmei és királyai leszármazottjának” vallotta magát. *Jeretány* 1330 körül uralkodott, tehát jó száz esztendővel azután, hogy a mongol hatalom megtelepedett a Kaukázusban. Nehéz feladat hárult rá: meg kellett őriznie, óvnia, mentenie népét a mongolokba és más rokon, törökfajta népekbe való beolvadás veszedelmétől. Emellett nem volt független úr, hanem mint elődjei is száz esztendő óta, hűbéres fejedelem volt. Közvetlen felettese, a mongol főhatalom képviselője, a kipszaki kán volt.

Dr. Benda/Bendefy László

Jeretány joggal félt az elmongolosodástól, főleg vallási szempontból. Bölcsen és világosan látta, hogy a mongolokkal nem szállhat szembe fegyverrel, de megtalálta azt a fegyvert, amely a kum-magyar népi öntudat érintetlenségének egyetlen lehetséges záloga volt: a katolicizmus. *Jeretány* szerette volna, ha Avignon az ő fővárosában is katolikus püspökséget szervezne. Ebben az ügyben szorgalmasan levelezett a pápával. Amikor *Jeretány* fejedelem püspökség felállítását kérte a pápától, akkoriban már javában dolgoztak a hittérítők a kumai magyarok földjén. Az apostoli munka már a XIII. század legelején megindult. Szervezője a ferences assisi-i Éliás testvér.

A püspökség alapítása

Már hetven éve ott dolgoztak a dominikánusok és a ferencesek a kaukázusi magyarok földjén, amikor sor került *Jeretány* Avignonba intézett kérelmére. Miként a zárdajegyzékekből kitűnik, már legalább jó évtizeddel korábban két állandó kolostoruk is volt Kummagyariában a ferenceseknek,

de nagy a valószínűsége annak, hogy azok már a XII. század végén is megvoltak. Asztrahányban, a cserkeszföldi Sybiában, a tatárországi Armalechben, Arméniában,

Georgiában, Krímben már ekkoriban is több évtizedes múltra visszatekintő, virágzó ferences püspökségek működtek.

XXII. *János* pápa érdekében is állt (nem személy szerint) a püspökségek számának növelése. XXII. *János* küldötte *fr. Mancasole Tamás* dominikánusrendi szerzetes, az újonnan kinevezett szamarkandi püspök volt.

A magyar püspökség megszervezése nem volt olyan egyszerű, mint aszterinti eljárás, ahogy sok másik missziós püspökség alapítása alkalmával járhatott el a pápa. Személyes tárgyalásokra volt szükség már csak azért is, hogy tisztázzák a leendő magyar püspökség várható jövőjének kérdését. Számolni kellett ugyanis a mohamedánoknak a főváros és az ország életére gyakorolt nagy befolyásával és nyomásával. Ezeknek a tárgyalásoknak véghezvitelére *János* pápa keresve sem találhatott volna alkalmasabb személyt, mint *Mancasole Tamás*at, az újonnan felszentelt szamarkandi püspököt.

A kaukázusi püspökséget első ízben 1389-ben említették, amikor is VII. *Kelemen* avignoni pápa 1389. június 3-án kelt és egyenesen *di S. Prassede Tamás* kardinálshoz intézett bullájában a létesítésről rendelkezik. Olyan helyen kellett székelnie, ahonét akadály nélkül, könnyen érintkezhetett a Kuma-menti keresztény hívekkel és az azok lelki gondozását végző szerzetesekkel. Világos, hogy a püspökség nem költözködhetett, nem

menekülhetett máshová, csakis a Kaukázusnak olyan jól védhető részére, fel a hegyek közé, ahonnan még rövid úttal, pár napos lovaglással elérhették a hittérítők a kumai keresztény híveket is.

Kumai püspökök:

?- 1389. Fr. Laurentius (ferences?) talán az első kumai püspök.

1389-1390. Fr. Jacobus de Valle Aretza (olasz, ferences).

1390-1396. Fr. Martino Russo (talán orosz, ferences?).

1396-1399. Fr. Bernardus de Capha (ferences).

1399-1421. Fr. Joannes Gibiletus (ferences).

1421- ? Fr. Ambrosius Scipio de Capha (talán olasz), valószínűleg az utolsó kumai püspök.

Magyar püspökei:

1329-ben kelt XXII. János pápa bullája, amelyben szó van a magyar püspökség alapításának jóváhagyásáról.

1330-ban Mancasole Tamás szamarkandi püspök, legátus tárgyal Gyereyán magyar fejedelemmel a magyar püspökség megszervezéséről.

1330-? Fr. Thomas de Mancasola O. P. püspöki adminisztrátor.

1331?- 1334. Thaddeus de Capha, Magyar első püspöke.

1334-1360. Az adatok egyelőre hiányoznak.

1360-1363. Fr. Nicolaus (ferences?).

1363-1366. Fr. Joannes Speculi (lengyel, ferences).

1366-1377. Fr. Nicolaus de Nuemburch (Miklós, angol), Magyar utolsó püspöke, valószínűleg ferences.

Bizonyítékok

IX. Gergely 1227. július 31-én kelt bullájában felhívta az esztergomi érseket,

hagy a magyar dominikánusok közül küldjön ki térítőket a kunok közé. A következő évben, 1228. március 21-én kelt bullájában már utasítja a pápa a rendi generálist, hogy mindazokat, akiket az esztergomi érsek, vagy a buzgó *Theodorus* püspök (volt dominikánus szerzetes) erre kijelöl, azonnal indítsa útnak Cumaniába.

1238. április 26-án Gergely pápa értesíti a kunok püspökét, hogy *Fr. Ponsát*, egyik kunföldi dominikánus hittérítőt, boszniai püspökké nevezte ki.

1253-ban *IV. Ince* egyik bullája ismét felsorolta azokat az országokat, ahol erős ütemű hittérítés folyt, köztük a tatárok által megszállt területeket is. Ebben a bullában van először szó a kumai magyarok földjéről is. A későbbi időkben *IV. Sándor* (1258) és *IV. Miklós* pápa bullái (1288, 1291) emlékeznek meg a kaukázusi magyarság országáról „az ősbibb Magyarország magyarjai”, illetve a „Dunántúli Magyarország” elnevezéssel. A XIV. század elején - a legrégibb ferences zár-

A bulla képe

dajegyzék szerint - Kummagariában két helyen is volt kolostoruk a ferenceseknek: Magyarban, a fővárosban kettő, egy pedig az Elbrusz helycsúcs tövében. XXII. János bullái közül ismerünk három olyant,

amelyeket a pápa az Elbrusz hegység keresztényeihez intézett.

A bulla fordítása:

„Kedvelt gyermekeinknek, Jeretánynak és minden keresztény magyarnak, malkaitának és alánnak üdvözet! Igen nagy és természetes örömet szerzett nekünk az, hogy a legfelségesebb Égi Magvető, aki mindenkit, akit csak könyörületességének megismerésére kiválaszt, mindig kegyelmeihez hív és ösztönöz s Egyszülöttjének az egész világra kiterjedő, szóval ki nem fejezhető szeretetével minden egyes keresztény családot folytonosan elhalmoz, összegyűjtött titeket, kiket meghintett az igaz hit, az evangéliumi tanítás és az apostoli igazság világosságával a keleti világrészekben azok között, akik még nem fogadták el a kereszténység kegyelmét.

Ezenfelül mérhetetlen nagy örömet szerez nekünk az a tudat, hogy Te, Jeretány fiúnk, Magyarország katolikus fejedelmének leszármazottja vagy és hogy Te és más keresztények, akik az említett világrészekben tartózkodtok, telve vagytok a hit igazságával és szent tüzével s vágyódtok, hogy katolikus tanítótok legyen, ki üdvös szavakkal a katolikus hitben kioktasson benneteket.

Éppen ezért alázatos kérvényekben kértétek tőlünk, hogy valakit, aki a szent iratok tudományában járatos, az élet-szentség jogával ékes, nyelvi szempontból alkalmas és mint példakép rendkívüli, katolikus előjáróul (püspökül) méltóztassunk küldeni azokra a tájakra, hogy ugyancsak a katolikus hitben helyesen oktasson benneteket. Mivel óhajtuk, hogy Krisztus családja mindenütt új sarjakkal gyarapodjék, de leginkább, hogy azokon a tájakon terjeszkedjék, gondoskodtunk, hogy áldásunk kegyelmével kijelöljük azokra a

tájakra tiszteletreméltó testvérünket, Tamás szamarkandi püspököt, akit ti ismertek.

Éppen ezért emlékeztetünk igaz fogadalmatokra és az Úr Jézus Krisztusban buzdítunk titeket, hogy azokat a szent tanításokat, amelyeket ugyanezen Tamás, és más katolikus püspökök, nemkülönbön kedvelt fiaink, az azokon a részekben tartózkodó dominikánus és ferencendi testvérek a katolikus hit ismeretére vonatkozóan adnak, szívesen és minél hűségesebben hallgassátok, lélekben simuljatok ehhez az igaz hithez és a szent atyák példájához. Ezek után áldásunkkal fordulunk felétek, és kérjük az emberi nem legkegyelmesebb Megváltóját, hogy árásszon el titeket áldásának harmatával, hogy egységesen megmaradjatok az igaz hitben, előkészüljétek a jóból a jobba, és másokat gyümölcsöző példáitokkal és cselekedeteitekkel az isteni nyáj családjába szólítsatok.

Kelt Avignonban, a tizennegyedik év októberének 3. napján.”

Az évszám 1323 – mivel a pápák 1309-től székeltek Avignonban.

Igen érdekes, hogy 1370 táján, amikor a pápák még javában leveleznek a kummagyariai püspökökkel, eltűnik a bullákból a Hungari majoris Hungariae kifejezés és helyette a sokkal tágabb értelmű Scythia név tör utat magának.

V. Orbán pápa igen élénk kapcsolatban is volt Magyaria püspökével. 1369. december 5-én, 1370. március 12-én, egy 1370. március 23-án, egy pedig 1370. március 26-án kelt irataiban a szkítákat említette.

Négy évvel később, XI. Gergely pápa idejében ismét felbukkan a szkíta név. Hét olyan bullát sikerült találni, amelyekben ez a népnév szerepel. A bullák a következők:

1374. március 6-án kelt, Habet ex parte... kezdetű,
 1374. március 6-án kelt, Cum vos... kezdetű.
 1374. március 6-án kelt, Cum vos... kezdetű.
 1374. március 6-án kelt, Cum vos... kezdetű,
 1374. március 6-án kelt, Fidelium novella... kezdetű,
 1374. március 6-án kelt, Super gregem... kezdetű.,
 1375. január 28-án kelt, Sincerus zelus... kezdetű.

Épületek

A Kaukázus vidékének régészeti emlékei között nagyszámú az egyházi műemlékek: templomok és kolostorok maradványai. Azt azonban roppant nehéz régészeti módszerekkel meghatározni, hogy a templomromok eredetileg manichaeus, nestorianus vagy más felekezet hívőihéz tartoztak-e? De talán nem is ez a legfontosabb, hanem az, hogy eleink (a hunok, az avarok, a magyarok) naponta látták Isten házait és a gazdag jelképrendszereket. Ezek közül számunkra kettő különösen fontos. Az egyik a Szűzanya, a Boldogasszony-kultusz, a másik pedig a szarvaskultusz.

Bizonyos, hogy a görög és örmény templomok javarésze is a keresztények kezébe került.

A zárdajegyzékek mindegyike egyöntetűen azt vallja, hogy Kummagariában két helyütt volt kőből épült konventjük a ferenceseknek. Az egyik Magyar, a másik Ugueth (Ügyek) város. A legrégebb ferences zárdajegyzék (1300 tájáról) említi, hogy a rendnek Magyar városában két kolostora volt.

Meg kell még említeni a kaukázusi kekretemplomokat, hiszen a Kárpát-medencében is szép számmal találhatók kekretemplomok (rotundák). Ám nemcsak templomok épültek, hanem egy egészen sajátos ókeresztény emlékfajta is: kő sztélék, amelyek többnyire szabadon álltak s igen tetemes méretűek, a legmagasabb kőoszlop eléri a 6 m magasságot!

Különös, hogy ezek a kőkeresztek és kőoszlopok rendszerint patakok, források közelében állnak, olykor egyidősek a közelben lévő templommal. Gyakran feliratok is olvashatók rajtuk. E kömlékek számos ősi jelképet őriztek meg számunkra, többek között az életfát vagy Istenfát.

Kik találtak templomromokat?

Két keresztény templom romjait *Tatyisev* még megszemlélte. (1742)

Klaproth 1807-1808-as kaukázusi kutatásai során megtalálta a templomromokat.

Voltak kapcsolatok a két Magyarorszá között?

Bíborbanszületett Konstantinos bizánci császár „A birodalom kormányzásáról” című művének egyik szemelvényében arról van szó, hogy a Pannóniába költözött magyarság követek útján érintkezett a keletre, a perzsa részek felé menekült testvérnéppel és gyakran választ is kapott tőlük. Világos tehát, és természetes is, hogy a két testvérnépben élt a szétszakadás után is a vérrokonság tudata, és érdeklődtek egymás sorsa iránt. Miért maradt azonban el a későbbiekben a követküldözgetések? Miért lazultak meg a kapcsolatok? Szent István térítői tevékenységének kezdetével olyan eszmeáramlat lett úrrá az új Magyarországon, amely végérvényesen szakítani óhajtott minden addigi ősi, pogány hagyománnyal és kapcsolattal.

A pannóniai magyarság soha többé - az említett követjárások elmaradása után - nem jutott közelebbi érintkezésbe Jeretány magyar népével! *II. Endre* kereszties hadjárata kedvező alkalom lehetett volna a két testvérnép találkozására. Ezzel szemben az egykori okmányokból és egyéb írott emlékeinkből csak annyit látunk, hogy a Kuma-menti magyarságról egyetlen szóval sem tesznek említést. Tehát *II. Endre*-nek, „jeruzsálemi király-nak” fogalma se

lehetett arról, hogy a Szentföldre vonuló hadai útjától nem messzire véreink éltek! Igaz, hogy még a 13. század elején, amikor a kumai magyarság még nemrég csak laza törzsszövetség keretében élt, de később se törekedtek királyaink a kapcsolatok felvételére. Okmányszerűen tudjuk bizonyítani, hogy *III. Kázmér* lengyel király levelében kérte *V. Orbán* pápát, hogy *fr. Johannes Speculit* nevezze ki **MAGYAR** püspökének. Márpedig lehetetlenség még feltételezni is, hogy *Johannes Speculi*, ha a magyar püspöki székbe szeretett volna kerülni, ne tudta volna, hogy Magyar a Kuma mentén élő magyarság fővárosa, és erről bizonyára felvilágosította *Kázmér* királyt is. Ha Lengyelországban tudtak **KUMMAGYARIA** létezéséről és vallási viszonyairól, akkor Magyarországon is tudásuk lehetett kumai eleinkről.

III. vagy *Nagy Kázmér* lengyel király még fiatal korától kezdve igen szoros baráti viszonyt tartott fenn a magyar királyokkal. Már trónörökösként megfordult Magyarországon *Károly Róbert* udvarában. A későbbiekben *Nagy Lajos* magyar királlyal tartott fenn igen szoros baráti kapcsolatot, többször is megfordult *Lajos* udvarában. 1335-ben a **HÍRES VI-SEGRÁDI ÖSSZEJÖVETELEN**, melyet a világtörténelem első Duna-konferenciájának kell tekintenünk, *Kázmér* Nagy *Lajos* békítette ki ellenségeivel. De királyunk a későbbiekben is mindig segítségére sietett *Kázmér*nak, akár politikai, akár fegyveres segítségről volt szó. Hadai dicsőséggel hozdózták az Anjouk lilimos lobogóját *Kázmér*nak a litvánok és a tatárok ellen vívott harcaiban. Érthető, hogy ilyen kapcsolatok mellett *Kázmér* a lengyel koronát - arra az esetre, ha utódok nélkül halna el - már 1339-ben *Nagy Lajos*nak ígérte s azt 1370-ben, *Kázmér*

király halálakor valóban a magyar király fejére tették.

Világos tehát, hogy mivel *Kázmér* lengyel királynak 1363-BAN **TUDNIA KELLETT MAGYAR VÁROS**, illetve **KUMMAGYARIA LÉTEZÉSÉRŐL** és talán az ottani viszonyokról is, *Nagy Lajos* királyunknak is feltétlenül tudomása volt a Kuma-menti eleink létezéséről. És ha így volt, mi a magyarázata annak, hogy a magyar kormányzat mégsem tett semmit sem a *Jeretány* népével megteremtendő kapcsolatok érdekében?

Egyetlen magyarázat látszik csak kézenfekvőnek: minthogy Kuma-menti testvéreink elismerték *Kipcsak* kánjának közvetlen főuralmát, a nagy mongol birodomba szervesen beletartoztak, és abba politikailag és gazdaságilag is teljesen beilleszkedtek. Lehetséges tehát, hogy a magyar királyok nem tartották sem célszerűnek, sem kívánatosnak, hogy velük emiatt szoros érintkezést tartsanak fenn, mert esetleg ezzel maguk és országuk ellen kihívhatták volna a mongol nagykánok bosszúját. Félték a testvéri érintkezés politikai következményeitől. Félelmük annál indokoltabb lehetett, mivel a mongol birodalom, vagy még jobb mai meghatározással: a mongol élettér nyugati határa a *Kárpátok* voltak.

*(Elhangzott a Fővárosi Örmény Klub
2016. június 16-i klubdelutánján)*

Forrásjegyzék:

- 1. Padányi Viktor: Dentu-Magyararia*
- 2. Bendefy László: Jeretány*
- 3. Bendefy László: A magyarság
kaukázusi őshazája.
Mindegyik könyv megtalálható az
interneten.*

Kerek évfordulók

„Színházat kell csinálni a táncból” – 85 éves Novák Ferenc „Tata”

A 85 éves Novák Ferenc Kossuth-díjas koreográfus, rendező, a nemzet művésze köszöntésére. (I. rész)

Novák Ferenc pályájáról:

A trianoni békekötés után Romániához került erdélyi Nagyenyeden (Aiud) született (*szerk.:* 1931.március 27.), felmenői között örmények (*szerk.:* erdélyi magyar-örmények) is voltak. Gyermekkorában

sokat költöztek, mert börtönigazgató apját többször is áthelyezték. A második világháború idején a család áttelepedett Magyarországra, ő már Budapesten érettségizett. 1949-ben felvették a közgazdaságtudományi egyetemre, de „rossz” káderlapja miatt rövid idő múlva nem folytathatta tanulmányait. Műszaki gyakornokként kezdett dolgozni a Vegyipari Gép- és Radiátorgyárban, ahol a szakszervezeti titkár felkérésére kultúrcsoportokat alakított.

A táncsoport egyik tagja helyett egyszer neki kellett beugrania, ezután eljárt a próbákra is, kezdetben csak a társaság kedvéért. Egy idő múlva gyermekkori erdélyi emlékeinek hatására csatlakozott az Építők együtteséhez, amelynek oszlopos tagja lett. Katonai szolgálata alatt is „táncos társakra” talált, ekkor készítette első koreográfiáját. 1954 szeptemberében néhány katonatársával alakította meg

a Bihari János Táncegyüttest. (A névadó a 19. századi cigányprímás, a verbunkos egyik legjelentősebb képviselője.)

A táncsoport egyre nagyobb sikereket ért el, a hatvanas évek elején már több nemzetközi elismeréssel is büszkél-

kedhettek. 1965-ben megbízták a Honvéd Együttes (ma Magyar Nemzeti Táncegyüttes) tánckarának vezetésével, a „biharisokkal” azonban továbbra is együtt dolgozott. Közben levelező tagozaton elvégezte az Eötvös Loránd Tudományegyetem néprajz szakát, 1969-ben a Szín-

ház- és Filmművészeti Főiskolán szerzett koreográfus-rendezői diplomát.

A Honvéd Együttesben nem engedték maradéktalanul megvalósítani elképzeléseit, végül szakított velük. A magyar szakszervezeti és nagyüzemi együttesek szakreferenseként, 1975-től a Szegedi Nemzetközi Néptáncfesztivál művészeti vezetőjeként folytatta munkáját. A hetvenes évek végén, egyik szegedi produkcióját látva, koreográfus-rendezői szerződést kapott az amszterdami Folklor Táncszínháznál, ezután párhuzamosan dolgozott Hollandiában és idehaza. 1982-ben

Fotó: Nők Lapja

visszahívták a Honvéd Együttes művészeti vezetőjének, s ő átforgatta a társulat arculatát. A Bihari Együttes irányítását felesége, Foltin Jolán koreográfus - ma már Kossuth-díjas, a nemzet művésze - vette át. Ő 1991-ig irányította a táncműhelyt, amely ma a gyermektáncosokkal együtt több mint 200 tagot számlál, és 2000 óta saját művészeti iskolát is működtet.

Novák „Tata”, ahogy sokan nevezik, mindkét táncegyüttesével új formanyelvű dramatikus táncszínházat hozott létre: irodalmi alapú táncszínházi produkciókat és erőteljes folklór műsorokat állított színpadra, szívesen dolgozott együtt prózai vagy zenés színházakkal, balettegyüttesekkel, szabadtéri látványosságok szerzőgárdáival is. Ars poeticája szerint „a folklórból nekünk nem imitálni kell a paraszti kultúrát, hanem annak elemeiből ugyanolyan műveket kell létrehozni, mint azt teszik a kortársak a film, a képzőművészet, az irodalom vagy a zene területén”. Koreográfiájában meghatározó szerepet játszik a magyar néptáncok szerepét játsszik a magyar néptáncok szerepét játsszik a magyar népzene, néptánc sokszínűségének bemutatása. Olyan nagy sikerű művek koreográfiái fűződnek nevéhez, mint a

Magyar Elektra, a Szarvassá változott fiak, a Kőműves Kelemen, a Csíksomlyói passió, az István, a király című rockopera, a Lúdas Matyi, A csodaszarvas és az Egri csillagok. 2003-ban az István, a király első erdélyi előadását Csíksomlyón nemcsak koreografálta, hanem ő is rendezte.

Az elmúlt évtizedekben olyan tehetségeket nevelt ki, mint *Román Sándor, Szögi Csaba, Horváth Csaba, Mucsi János, Pataki András, Foltin Jolán és Stoller Antal*. 1986-1988-ban a Magyar Táncművészeti Szövetség főtitkára, majd 1999-ig társelnöki tisztét töltötte be, 1996 óta tagja a Magyar Művészeti Akadémiának. Munkásságát 1972-ben Erkel Ferenc-díjjal, 1985-ben érdemes művészi címmel, 1993-ban Kossuth-díjjal ismerték el. 2005-ben vehette át a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal kitüntetését. 2007-ben Jubileumi Prima Primissima-díjjal, 2011-ben a Köztársaság Elnökének Érdemérmével tüntették ki, 2014-ben a nemzet művésze lett. Lánya, *Novák Eszter* Jászai Mari-díjas színházi rendező, fia, *Novák Péter* maga is táncos, rendező, koreográfus, énekes.

(folytatjuk)

Forrás: www.jbsz.hu, kulturpart.blog.hu, www.nlcafe.hu, folkradio.hu, <http://nemzetisegek.hu>

Gyimesbükki közönség és az Örmény Trio (cikk a 2-3. oldalon)

Hézagpótló ember

Kabdebó Lóránt a Magyar Időkben megjelent cikkeit mindig Hon-Lapunkon is közli. Most fordult a helyzet, a Magyar Idők Lugas című melléklete köszöntötte Kabdebó Lórántot 80. születésnapja alkalmából. Úgy érezzük, hogy viszonzásul ezt a cikket és a róla készített festményt is közölve mi is köszöntjük honlapunkon Kabdebó Lóránt professzor urat.

Ficsku Pál

Kabdebó Lóránt, az iskolaépítő

Hézagpótló ember

Ezerkilencszázötvenhat augusztus kilencedikén Kabdebó Lóránt húszéves volt. És a Kolhoz Kör tagja. Az ELTE BTK magyar-történelem szakának hallgatója, leendő középiskolai tanár, aki, ha felnézett az égre, talán már látta a repedéseket, a hézagokat, amelyeket a költészet, az irodalom erejével be kell tömni, be lehet tömni. A Kolhoz Kör különleges „intézmény” volt, egyetemisták, fiatal egyetemi tanárok részvételével találkoztak a budai várban, a Régi Országház étteremben. Már forrt a levegő, érezhették, valami készül. Kabdebó később az 1956-os Pilvax a Várban című írásában így írt erről: „akkor úgy hallgattam őket, mint akik másképp beszéltek, mint az egyetemen.”

A Kolhoz Kör amellett, hogy kellett egy név, amelyik politikailag elfogadható, a legenda szerint a szegénységnek

köszönhető. Mint ahogy a kolhoz működött, itt is mindenki beadott mindent a közösbe, annyi pénzt, amennyit tudott, hogy a szegényebb fiatalok is tudjanak inni sört vagy fröccsöt a Régi Országházban.

A Kolhoz Kör 1956. október 6-án történelmi túrát tartott. A Kerepesi úti temetőben felkeresték az

Sáfár Pál festménye

1848-49-es forradalom és szabadságharc áldozatainak sírhelyét, majd vonultak keresztül a városon, Batthyányi-örökmécses, Pilvax, Nemzeti Múzeum... Az ifjú Kabdebóval.

Néhány nap múlva, még a forradalom előtt megjelent az ELTE

BTK irodalmi kiadványa, a „Tiszta szívvel”. A szerkesztőségben az ifjú Kabdebó Lóránttal. Egyetlenegy számot ért meg, de úgy vélem, ez a tiszta szív a mai napig benne él Lóri bá'-ban.

A most nyolcvanéves Kabdebó Lóránt az egyetlen ember, akinek elől is, hátul is van neve. Aki nem ismeri, képzeljen

el egy alacsony, kicsit columbós embert, akinek mindig különleges fibula lóg a nyakában, és jellegzetes rekedtes hangján soha nem mondott egy rossz szót se senkire. Csak úgy tiszta szívvel beszélt. A háta mögött „A Kabdebónak” hívták. Előlről meg „Lóri bá”-nak. Nekem még mindig Lóri bá’.

A forradalomból kimaradt, erdélyi rokonainál volt éppen, a Tiszta szívvel megszünt.

Ezerkilencszázötvennyolcban került Miskolcra középiskolai tanárként. És egy éhes fiatalember rávetette magát Szabó Lőrincre. Mert ha róla beszélünk, *Szabó Lőrinc* jut az eszünkbe. Szabó Lőrincről írt trilógiája megkerülhetetlen a magyar irodalom, a magyar lét hézagjainak begtellelésére. Szabó Lőrinc lázadó évtizede (1970), Útkeresés és különbéke (1974), Vers és világ (1980).

De Lóri bá’-t nem szabad egyszemélyes életrajzíróvá tenni. Sokkal több annál. Akik ismerik, akár a háta mögül, akár előlről tudják ezt.

Szabó Lőrinc mellett átadta tudását *Gottfried Bennről, Ezra Poundról, T. S. Eliotról, Petőfitől, Adyról, Weöres Sándorról* meg még mindenkiről. Egy írásában így fogalmaz: „És segítségemre jöttek költőim természettudós kortársai, a kvantumelmélet megvalósítói, akik kezét fogva értelmeztem költőimet és keresem magam számára is az eszmélkedés lehetőségeit. Ekkortól érzékelem a nyugati gondolkodás hézagait, amelyeket nemcsak a természettudósok, de költőim is érzékeltek, és igyekeztek - mindegyik a maga módján - kitölteni.”

Lóri bá’ kitöltötte a hézagokat.

Visszatért Miskolcra, és a lesajnált Borsodban iskolát alapított.

Németh Lászlónak az iskolát alapító

Apáczai Csere Jánosról írt színművében van egy mondat: aki alkalmas, köteles.

Kabdebó Lóránt köteles volt alkalmasnak lenni.

A régebbi nevén Miskolci Nehézipari Egyetemen - most Miskolci Egyetem - létrehozta a Bölcsészettudományi Kart, mellette meg elindította az Új Holnap című folyóiratot. Ami nem egy számot ért meg, mint a Tiszta szívvel. Lóri bá’ megjelenésével Miskolc visszakapta kulturális központi szerepét. Lehet, hogy ez durva kijelentés, de elfogult vagyok. Mint ahogy elfogult lehet az a több száz ember, akit megtanított a hézagpótlásra.

Abban az élményben volt részem, hogy Lóri bá’ miskolci lakásában találkozhatam *Határ Győző*vel. Egy iskolaépítővel és egy iskolaalapítóval. Határ Győző író *Cziffra György* zongora- művésszel együtt kényszermunkásként dolgozott Miskolcon, a Dudujka-völgyben az egyetem építésén. Kabdebó Lóránt több mint negyven év múlva meg bölcsészkart alapított. Ültünk Lóri bá’ lakásában, a nyitott ablakon át láttam a mállott tűzfalat, és akkor Határ Győző annyit mondott nekem, meg kell találnom a kegyelmi állapotot. Akkor lehet alkotni. Lóri bá’ arcára kiült az a fanyar mosoly, amely a rekedtes hangján kívül, mondjuk úgy, „kabdebókum”.

A hézagpótlás és a kegyelmi állapot mellett az imádság is fontos része Kabdebó költészetről vallott nézeteinek. „Az eltömegesedés és a parancsuralmi rendszerek poklaiból a költők személyes kivágódása a költészetnek az imádság rangjára emelkedését hozta létre. A személyes költészet megszólalása szertartássá válhatott.”

Kabdebó Lórántot mind a miskolci, mind a pesti lakásában sikerült meglesnem, titokban az ágyát is.

Kényszeres íróágynéző vagyok.

Szeretném megtudni, miről álmodnak.
Szerintem tücsökenepárnája van.
Amikor elalszik, a Tücsökzenét hallja,
amikor felébred, akkor is.

Még sok-sok tücskös ébredést és hézag-
pótlást kívánunk, sokan, Lóri bá'.
(Megjelent: Magyar – Hon – Lap 2016.
aug.13.)

Hetvenöt éves Jankovics Marcell

Budapesten, 1941. október 21.-én született.

A kortárs művészeti élet talán legsokoldalúbb alkotója, aki egyaránt maradandót nyújtott mint rajzfilmrendező, illusztrátor, művelődéstörténész, a néprajz és népművészet jelképrendszerének föltárója. Családjának magyar-örmény kapcsolata a fölmenők harmadik generációjáig vezethető vissza; nagyanynja *Duha Mária* az erdélyi Mezőbándról származott.

Pályafutását 1960-ban a Pannónia Rajzfilmstúdióban kezdte, majd öt év után önálló filmrendezőként működött. 1981-től az Iparművészeti Egyetemen animációt tanított. 1994-től a Magyar Művészeti Akadémia tagja lett. 1974-ben Balázs Béla-díjjal tüntették ki. 1977-ben *Küzdők* című filmjéért Cannes-ban Arany Pálma díjat kapott. 1978: Kossuth-díj, 1982: Ifjúsági díj, 1984: Minden idők legjobb rajzfilmje díj Los Angelesben a *Fehérlófia* című filmjéért, 1984: Érdemes művész, 1988: Életfa díj, 1998: Magyar Köztársaság Középkeresztje, 2000: Budapest II. kerület díszpolgára, 2002: DUNA TV Pátria díja, 2004: Magyar Művészetért díj, 2007: Árpád emlékdíj, 2007: Príma

primissima díj, a Népművészet és közművelődés kategóriában, 2008: Budapest XII. kerület díszpolgára, 2009: WCC Leonardo da Vinci Award, 2010: Klingsor - életműdíj - Pozsonyi Animációs Biennále (BAB), 2012: Árpád Pajzsa-díj.

Megelevenítő, expreszszív rajzművészete segítette animációs filmjeinek megalkotását. A népművészet iránti érdeklődése a *János vitéz* című filmje (1973) elkészülte során támadt föl, mely alkotása egyébként az első magyar egész estés rajzfilm lett. A *Fehérlófia* (1980) már teljes egészében az ősi népmesei elemekből ihletődött. Ugyanez a vonzódás és elemző átélés tükröződött a *Magyar népmesék* és *Mondák a magyar történelemből* című művein.

Írásaiban és előadásokon értekezett a magyarság jelképeiről és jelképrendszeréről. (*Csillagok közt fényes csillag – a Szent László legenda, A fa mitológiája, A Nap könyve*). Társzerzőként működött közre a kézikönyvként általánosan használt *Jelképtár* összeállításában (Budapest, 1990). Kultúrtörténeti esszéket *Mély a múltnak kútja...* 1996-ban jelent meg.

Példátlanul hosszú ideig dolgozott Madách *Az ember tragédiája* animációs filmjének megalkotásán, mely életműve összegezőjének is fölfogható. Forgatókönyvét 1983-ban írta, a felvételek 1988-ban kezdődtek és bemutatására – az év kiemelt kulturális eseményeként – 2011-ben került sor, amelyért a Magyar Filmkritikusok Különdíjával jutalmazták 2012-ben.

(Megjelent: *Murádin Jenő: Magyarörmény paletta* (Kiadó: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Budapest, 2012)

További díjai:

2013-ban A Magyar Érdemrend középkeresztje csillaggal és a Magyar Örökség Díjat vehette át, 2014-ben pedig A Nemzet Művésze lett.

Sok boldogságot, jó egészséget, sok sikert kíván az elkövetkezendő évtizedekre az

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Értékes időt töltöttek együtt, értékes tartalommal

– *Táboroztunk a magyarörmények által épített Szépvízen* –

Magyar és magyarörmény értékek mentén valósult meg az a hagyományörző tábor, ahol tizenöt fiatal töltött együtt egy hetet. A Fővárosi Örmény Önkormányzat és a Csíkkörzeti Örmény–Magyar Szentháromság Alapítvány testvéri együttműködéséből született meg az újító esemény, amelyen pályázati úton öt csángó, öt, székely és öt anyaországi, zömében magyarörmény fiatal vett részt térítésmentesen, a Bethlen Gábor Alaptól elnyert támogatásnak köszönhetően.

A táborba motivációs levéllel lehetett jelentkezni. A szervezők így választották ki a legjobb öt jelentkezőt.

„...Nagyon szépnek és érdekesnek tartom Székelyföldet – írta jelentkezésében a 14 éves budapesti Csenge –, a székely embereket és a csángókat egyaránt. Tisztában vagyok azzal, hogy egyszer, nem is olyan régen a „Nagy Magyar Föld”része volt. Tudom, hogy ott még ma is rengeteg őszinte magyar ember él,

Jobbról Zakariás István

Ferencz Tibor polgármester

akik hűen őrzik és ápolják hagyományait, kultúránkat... Egyszer részese voltam egy jurta felállításának és berendezésének, ám nem lakhattam benne. Jártam nép táncolni, amit nagyon szerettem, úgy érzem, tágította látókörömet. Fontosnak tartom, hogy hű maradjak gyökereimhez, hiszen magyarnak lenni nagyon-nagyon büszkeség.

A történelem során annyi küzdelem és fájdalom érte hazánkat – folytatta a fiatal –, de mi mégis egységben maradtunk. Lehet, hogy Erdély, Délvidék, Felvidék, és Kárpátalja hivatalosan most nem Magyarországhoz tartozik, de az ott élők azt mondják, hogy ők magyarok és ez többet jelent minden határvonalnál... Jó lenne átélni azt az élményt, amit őseim is átélhettek...”

Egy budapesti magyarörmény fiú, Koppány pedig az alábbiakkal pályázott a táborozási lehetőségre:

„...Néhány éve, amikor barantázni kezdtem, már éreztem, hogy hagyományaink ápolása az én szívügyem (is)... Sokféle sportágban kipróbáltam magamat már, mint a karate, baranta, lovaglás, labdarúgás és nem utolsó sorban az atlétika. Az utóbbit 5 éve űzöm, fő sportágam a diszkoszvetés és a gerelyhajítás, többszörös országos bajnok és egyszeres válogatott vagyok... Ez a tábor számomra

hatalmas lehetőség lenne hagyományaink őrzésére és megismerésére...”

A szervezők törekedtek arra, hogy a tábor egyedi legyen, sok tekintetben.

A program elsődleges célja a magas színvonalon túl, hogy csángó, erdélyi és magyarországi középiskolai korosztály töltsön el együtt olyan időt, ahol nem csupán életre szóló barátságok szövődhetnek, hanem észrevétlenül egymástól, de mesteremberektől, oktatóktól is tanulhatnak – tájékoztatott *Esztergály Zsófia* a Fővárosi Örmény Önkormányzat elnöke, aki elmondta azt is, hogy a magyarországi ifi csapat többsége magyarörmény származású volt.

A fiatalokat egy-egy felügyelő kísérte el Székelyföldre, ahol az időjáráshoz alkalmazkodva estéiket jurtában töltötték, nappal pedig előadásokon és a többi között kézműves foglalkozásokon vettek részt – mondta *Ajtony Gábor* a Csíkkörzeti Magyar-Örmény Szentháromság Alapítvány vezetője, aki örömet fejezte ki a rendezvény megvalósulása és a fiatalok rátermettsége okán.

Az órák keretében a nyelvjárásokra és a zenekultúrára, így pl. a gyimesi csángó nyelvhasználatra és népdalokra is

hangsúlyt fektettek. Ennek zászlósa *Vaszi Levente* és *Vrencsán Anita*, az MTVA Fel-szálott a Páva című vetélkedő közönség-díjasai voltak.

A foglalkozásvezetők és előadók, de a vegyesen összeválogatott fiatalok is, logi-kusan saját közegükben kialakult tanítási módszerüket, illetve személyiségüket adták át az alapvetően külön szocializálódott magyar közösségben.

A fiatalok kedvenc időtöltése mégis a lovaglás és íjászkodás volt. Behatóbban

megismerkedtek a magyarörmény építészettel, a környék kultúrtörténetén keresztül az egykor gazdasági szempontból domináló magyarörmények életével, valamint a székely-magyar rovásírással és mondavilággal. Továbbá a félnomád életforma egyes elemeit sportszerűen gyakorolták a Kárpátok kínálta környező túraösvényeken, amely által a környezettudatosságra nevelődtek és megismerkedtek a Kárpátokban honos növényekkel és állatokkal- hangsúlyozta Esztergály Zsófia.

20. alkalommal barangoltunk Erdélyben, illetve erdélyi magyarörmény őseink nyomában a lecsatolt területeken. Az ezévi barangolás élménye meghozta azt a csodát, hogy két szerző is feldolgozta és elküldte élményeit, a látottakat, hogy a szerkesztő nem tehet mást, mint hogy mind a két alkotást megjelenteti egy beszámolóvá összefésülve, hogy ne fossza meg az olvasót a csodás élménytől. Az ismétlések elkerülése végett kissé meghúztuk az anyagot, de vigyáztunk, hogy mindkét szerző munkája kellően érvényesüljön. A szerzők alkotásait úgy különböztettük meg, hogy Beáta írását álló betűkkel, míg Katalin írását ferde betűkkel jelentetjük meg. Hálás köszönetet mondunk *Dr. Korinekné Dr. Hámoyi Beáta* és *Tuzáné Szentpétery Katalin* utastársunknak a lenyűgöző beszámolókért.

(Szerk.)

dr. Korinekné dr. Hámoyi Beáta – Tuzáné Szentpétery Katalin

Mert szeretünk Erdély...

Barangolás és honismereti túra Erdélyben (2016. augusztus 2-8.)

Miközben megfelelő cím választásáról gondolkodtam beszámolóim élére, arra kerestem a választ, vajon mi indít 40 - 50 nyugdíjas korú nőt és férfit arra, hogy évről évre Erdély felé vegye az irányt, hogy újabb ismeretlen (vagy kevésbé ismert) tájakon barangoljon?

Az egyik válasz: Gyuri bácsi (*dr. Szarka György*), akivel „itthonról haza megyünk”.

A másik válasz ennél is egyszerűbb – és ez lett a cím is: mert szeretünk Erdély...

Ebben az évben a honismereti túra – amelyen az örmény identitástudatot kitaratóan ápoló *dr. Issekutz Sarolta* egyesületi elnök vezette EÖGYKE (Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület) köré csoportosuló résztvevőkön kívül a *Földes Mária* által mentorált „Galériások”

(MNG) vettek részt - „Kincses Kolozsvár” témakörben zajlott.

Nehéz viszonylag objektív összefoglalót írni egy olyan utazásról, ahol szinte minden pillanatban átélünk valami szívetlelket melengető élményt. Nemcsak szép és nekünk kedves tájakon járunk, történellemmel, népszokásokkal, népművészetel, néptáncsal, emberi sorsokkal ismerkedünk, hanem helyhez, hangulathoz illő verseket, zenéket hallgatunk, vagy éppen Gyuri bácsi elmélkedéseit hazaszeretetről, hitről, Istenről, unokáink iránti felelősségről.

Mindannyian azzal az ismerős örömteli várakozással keltünk útra, hogy újra át-

Hasas Péter fazekasmester

éljük az erdélyi barangolások megszokott élményeit és mellettük új tudást, ismereteket kapunk.

A hosszú utazást megkönnyítő borongós idő az ártándi határátkelést és a Nagyváradon való átutazást követően esőssé vált, így első gyalogtúránkat a **révi Zichy-barlanghoz** (feltárásában résztvett: *Czárán Gyula*) egyre erősödő esőben tettük meg. Az erdő, a mélyben folyó Sebes Körös így is szép és harmonikus látványt nyújtott. A barlang-túra - természeti látványosságaiival - élményt jelentett a vállalkozókedvű látogatóknak,

Sonkolyosi-szoros

a lépcsőkön fel-le mászással tarkított, helyenként enyhén csúszós út teljesítése pedig az első sikerélményt biztosította.

Bár az időjárás a kiránduláshoz nem volt kegyes, de szerencsésen visszatérhettünk és Rév egyik különlegességét, Hasas Péter fazekasmester „vászon” edényeinek elkészítését nézhettük meg a mester szakemberű magyarázatával. A fehér agyagból készített konyhai edények égetés után akár gáztűzhelyen is használhatók!

Kora este érkezünk immár napsütéses időben Kalotaszentkirályra, ahol nagy szeretettel és bőséges vacsorával vártak a vendéglátó családok. Nagy élmény volt a csendes falucskában az esti séta, mikor azt tapasztaltuk, hogy a legtöbb ház előtt a kispadon ott üldögéltek az emberek, fiatalok és idősebbek, beszélgettek és az arra járókat köszöntötték.

Kalotaszentkirály vendégszerető szállásadóinál azzal a jóleső érzéssel térhettünk nyugovóra, hogy ez a hely lesz az otthonunk közel egy héten keresztül. Nem kell naponta ki- és becsomagolnunk, lesz időnk ismerkedni, beszélgetni a háziakkal és egymással.

Ottlétünk egybeesett a 26. Nemzetközi Népzene és Néptánc tábor rendezvényével. Ez a hét minden napján valami

Táncház

újdonsággal lepett meg bennünket. Hol a táncház forgatagába csöppentünk be, hol pedig gyönyörködtünk az együttesek művészi néptáncában, de a férfiak és fiuk egyéni tánctudását is megcsodálhattuk. És akkor még nem is szóltam a népi ruhák kavalkádjáról!

Felpezsdült a falu élete, az egésznapos táncoktatás-tanulás után a külföldi és magyar fiatalok hajnalig járták a táncokat több helyszínen is. Nagyon jó volt látni, ahogy kicsik és nagyok élvezettel, lelkesen, fáradhatatlanul és a legnagyobb természetességgel adták át magukat a tánc örömeinek.

Második nap reggel a 700 éves kincses **Kolozsvár** felé vitt buszunk. Átutaztunk Gyalun, ami számunkra az Egri

A János Zsigmond Gimnáziumban

csillagokból Cecey Éva és Bornemissza Gergő újratálalkozását és Éva - Izabella királyné udvarából való - megszöktetését idézhette föl. Ragyogó szép napsütésben megérkeztünk a szépen felújított János Zsigmond Gimnáziumhoz (Reményik Károly – Reményik Sándor édesapja – által építtetett iskola), ahol Solymossi Zsolt unitárius lelkész, az intézmény egyik vezetője ismertette a gimnázium múltbeli – pl. Brassai Sámuel polihistor tudósáról, Dávid Ferencről - és mai történetét. Kérdéseinkre válaszolva tájékoztatott az erdélyi magyar oktatás helyzetéről. Megtudtuk,

Óvári ferences kolostorban

hogy Kolozsváron 5 magyar iskola működik, az unitáriuson kívül van egy református és 3 világi irányítás alatt. Megtekintettük a gimnázium természettudományi szertárát, amelyet dr. Geley József 1901-ben alapított. Sokak szerint egyedülálló a maga nemében. A herbárium, az ásvány és állatgyűjtemény még fejlődésmentesi szemelvényekkel (pl. bárány, csirke) is kiegészül, nem beszélve a konzervált emberi belső szervek megismertetésével. A fizikai szertár megtekintése (alapította Körömöczy János) is kincseket rejtett, pl. Galilei távcső modelljét, egyszerű tükrös mikroszkópot az 1722-26-os évekből, vagy egy vetítő mikroszkópot 1902-1903-as évekből. Az

unitárius püspöki templomban megismerkedhettünk a vallás fő téziseivel, az alapító: *Dávid Ferenc* életével. A templomban őrzött kerek köre állván hirdette *Dávid Ferenc* tanait. Meghallgattuk *Reményik Sándor: Templom és iskola* c. versét.

Az *óvári ferences kolostor* (hivatalos nevén *Havas Boldogasszony temploma*) egykori kolostorában a jelenleg zenetereként működő gót refektórium arányos oszlopaiban, csúcsíves ablakaiban gyönyörködhattunk. A felolvasó szoba kiváló akusztikáját is kipróbáltuk, majd a kerengőt és a templomot tekintettük meg. A kolostorban, a hányattatás éveiben a *Szentkorona* is megfordult.

Mátyás király szoborcsoport Kolozsváron

Ezt követően *Mátyás király* reneszánsz szülőházát néztük meg, ami az én pécsi szememnek nagyon hasonló volt a pécsi Zsolnay múzeum szintén reneszánsz épületével.

A *főtéri szent Mihály templom* építését 1442-ben fejezték be, majd egy tűzvész után részben újraépítették, a XVI. sz.-i magyar gótika jellegzetes alkotása. Főkapuja fölött *szent Mihályt* ábrázoló dombormű és *Zsigmond király* címere látható. A szószék 1700-as évekből egy *tirol*i mester műve. Jelenleg régészeti feltárások is folynak a templomban, így látható volt a

kutató gödrökben az ide temetettek csontjai. A templom belső tereivel harmonizált a díszes barokk szószék, de a templom korai időszakából maradt freskómaradványok is különleges élményt nyújtottak. A templom bejárat előtt a „*vértanú életet élt*” püspök, *Márton Áron (1896-1980)* egészalakos bronzszobra áll, amelynél verssel tisztelegtünk.

A templom déli oldalán az 1903-ban leplezett *Fadrusz János* alkotást, *Mátyás király* bronz lovas szoborcsoportját néztük meg.

A *Farkas utcai református templom* szípen helyrehozott épülete előtt a *Kolozsvári testvérek (Márton és György)* 1373-ban készült szépművű *szent György lovas szobrának* másolatát (1700-as évekből) néztük meg, melynek eredetije Prágában, a *Hradcsinban* található.

A Református templomot (más néven *Belvárosi templomot*), illetőleg elődjét, a ferences testvéreknek adományozott templomot és kolostort még *Mátyás király* kezdte építtetni. *Bethlen Gábor* adta át a reformátusoknak 1622-ben, ez lett az erdélyi református püspöki székesegyház. A gótikus templom jellegzetessége: az ide temetett erdélyi főnemesi családok

A Farkas utcai református templom

Kolozsvári látkép a Szent Mihály templommal címereinek gyűjteménye. A XVII. sz.-ban készült alabástrom szószeke Kőfaragó Benedek, Régeni János és Nikolai Illés műve. A XV. sz.-ban gót stílusban épült templom a felújítás eredményeként régi pompájában áll.

Az oldalhajóban Kós András (Kós Károly fia) faszobraiból álló kiállítás látható. Elsétáltunk az 1579-ben Báthory István alapította Szeminárium és az 1872-ben megnyitott Egyetem előtt is.

Nemcsak templomokban gazdag Kolozsvár, de sok jelentős életutató bejáró magyar ember szülővárosa is. Így megtekintettük Mátyás király, Bocskai István, Bolyai János, Reményik Sándor szülőházát. Jelentős nyomdai tevékenység is folyt a városban, felkerestük Heltai Gáspárnak, Misztótfalusi Kis Miklós nyomdájának egykori épületeit is.

Ennyi látnivaló után jólesett a pihenés (vargabéles, kávé, sör, csorbaleves) a sajátos hangulatú Bulgakov kultúrbiográf és irodalmi kávéház kerthelyiségében. A korábban irodalmi összejöveteleknek is helyet adó étterem különtermében jeles írónk, költőink (pl. Kós Károly, Nyírő József, stb.) arcképképzését néztük meg. Pihenőnk után a Házsongárdi temető, Erdély Patheonja felé vettük utunkat. A

Felek-hegy lábánál elterülő domboldalon létesített sírkert történelmi hangulata mindannyiunkat megihletett. Jeles elődeink sírját felkeresve egy-egy szál liliummal, énekekkel adóztunk nagyságuk előtt: Szenczi Molnár Albert, Apáczai Csere János, Brassai Sámuel, Misztótfalusi Kiss Miklós, Dsida Jenő, Kós Károly, Reményik Sándor sírjánál és a Bánffy család kriptájánál róttuk le kegyeletünket megemlékezéssel, versekkel. A temetőben sétálgatva csoportunk tagjai között volt, aki rokonának sírját is megtalálta.

A város utcáin bolyongva az egyetem és egyéb jeles épületek arculata arra emlékeztettek, mintha a XIX. sz.-i Budapesten sétálnánk.

Este fáradtan, de nagyon sok hazafiúi és honleányi élménnyel térünk haza Kalotaszentkirályra. Az esti „falukázáson” – mint ahogy minden este – ismét a fáradhatatlan táncolóknak gyönyörködhettünk.

Vendéglátónk Póka György és felesége, Ilona a hagyományörzésben példamutatók. Iluska udvarában több épület található, ezek közül az egyik közel 200 éves. Ebben összegyűjtötte a család régi, féltve őrzött berendezési tárgyait, pl. szövőszéket, rokkát, a kender megmunkálásához való alkalmatosságokat, konyhai edényeket, stb. Gazdag népi ruhátárát is megmutatta. Ezek a leánykori viseletek, a menyecske, fiatalasszonyi ruházat számos változatát ölelték fel. Szébbnél szebb népviseletet láttunk gondosan rendszerezve a szekrényben. Itt őrizte a kézzel szövött ágyneműket, terítőket, stb.

Harmadnap Szamosújvár, az erdélyi örmények egyik központja volt az első állomás. A börtön melletti rabtemetőben nyugszik Rózsa Sándor (1813-1878). Sírfelirata: „a betyárok ma is köztünk

élnék”. A sírt a magyarországi Külgügy-minisztérium és a Téka Alapítvány anyagi támogatásával hozták rendbe.

Kicsit ellentmondó érzés volt a kétség-telenül erőszakos cselekményeket elkövető betyárról egyben a szabadságharc és a haza hőseként is megemlékezni, de tudomásul kell vennünk, hogy a történelem és az emberi sorsok alakulása általában nem egyértelműen fehér, vagy fekete, beleférnek az ellentmondások is. Sírját megszoroztuk.

A börtön eredetileg vár volt, melyet már a XIII. sz.-i okmányok is említenek. Ezt 1540-ben Martinuzzi György átépítet-

A szamosújvári örmény katolikus székesegyház te, majd 1612-ben jelentős mértékben bővítették. Később fegyházzá alakították át, ahol 1869 után Rózsa Sándor is raboskodott, majd meghalt.

Székre érkezve a Filep család szíveslátását élvezhettük pálinkaivás és szorgos csörögefánk evés formájában. Érdekes, hogy Erdélyben a csöröge inkább fánk-szerű, eltér a magyarországitól. Ízeltőt kaptunk az eredeti mezőszéki táncrendből, színpompás széki népviseletből.

A háziasszony a szövést mutatta be, mely pedig – a még ma is szokásban lévő hozomány-adás festett bútorairól és szőtteiből álló – tisztaszobát. Megtudtuk

a széki fekete-piros színek eredetét is. A tisztaszoba és általában egy parasztház berendezését régi kiadásban, eredeti tradicionális környezetében ezután megnézhetjük a tájházban is.

Szék a néptánc mozgalom kiinduló pontja, a „táncház” elnevezés is innen ered. Lajtha László zeneszerző, Csenki Imre és Sándor folkloristák egyedi stílusú népdalokat gyűjtöttek itt. A széki látványok legzebbike a felújított Árpád-kori templom, mely az 1200-as években épült (az 1241-es tatárjárás után) és amelyben együtt láthatók a romanika és a gótika építészeti jegyei, a freskó maradványok. Kívül-belül szép, méreteivel lenyűgöző, mégis arányos, különleges látvány ez a templom.

A község 98%-ban magyar nemzeti-ségű, főleg reformátusok lakják, de összesen hét vallás követői élnek itt nagy egyetértésben. Innen indult Bőjte Csaba

A széki református templom

ferences szerzetes papi pályája is. Hét hívője látogatta szentmiséit, akik közül „három horkolt és négy pedig éppen aludni készült” – amint ezen időkre egyik beszédeben emlékezett. A ferences kolostort és templomot Mária Terézia 1752-ben alapította. Szék egykori sóbányáiról híres, jelentős gazdagságát is ennek köszönhetette, és ezért szabadkirályi város privilégiumát is megkapta. Még a XVIII. sz.-ban is volt sókitermelés.

1241-ben épült erődtemplomában minden évben a második tatárjárás idején szent Bertalan éjszakáján (augusztus 24.) elhurcolt 600 emberre emlékeznek. Még a kislányok viseletében is éppen ezért megtalálható a fekete szín. A templom négy fiatornya a négy evangélistát jelképezi, középen Krisztussal. A 2011-2015 között végzett statikai vizsgálatok, helyreállítási munkálatok eredményeként megtekintésre érdemes a gót szentély, a freskók, az 1793-ban készült szószek.

Szék után ismét **Szamosújvár** következett, nevezetesen az örménykatolikus nagytemplom.

Dr. Issekutz Sarolta az odafele vezető úton az örmények sok bonyodalommal, leigázással, üldöztetéssel, meneküléssel, nehézséggel terhelt, ugyanakkor szorgalomról, tehetségről, életrevalóságról, újrakezdési készségről tanúbizonyságot tevő történelmét ismertette a busz közönségének.

A XVIII. sz. közepén épített barokk székesegyház az erdélyi örmények egyik zarándokhelye. Esztegár János értékes ismertetőben mutatta be az erdélyi örmény közösségeket, a templomot. Erdélyben Apafy Mihály idejében letelepült örmények Szamosújváron a XIX. sz. derekán magyar iskolát alapítottak, hogy megtanulják a nyelvet, éppen ezért kezdetben

örmény betűkkel írták le a magyar imádságokat. Megtekintettük a Rubens művének tartott Krisztus levétele a keresztfáról jelenetet ábrázoló oltárképet is.

Szamosújvárt 1700-ban az örmények kezdték el felépíteni és sikerült egy egységes, stílusában harmonikus barokk várost létrehozni. A tiszta barokk stílusú örmény nagytemplomot is a XVIII. században építették. Esztegár János gondnok részletes, lendületesen és szellemesen előadott tájékoztatást tartott szintén az örménység történelméről, letelepedésükről, kultúrájukról az örménykatolikus vallás jellegzetességeiről és a templom történetéről.

Megmutatta a főoltártól balra nyíló kápolna mellékoltára fölött látható barokk festményt, amelyet Rubens egyik tanítványának tulajdonítanak. Engem a bejárat melletti, egyszerűségében is szép keresztelő medence bűvölt el.

A nap befejezéséként **Válaszúton** a Kallós Alapítvány rendkívül gazdag, mezősgéi, széki, szász, kalotaszegi tisztaszobák berendezéseiből és e tájegységek népviseleteiből, szötteiseiből, jellegzetes munkaeszközeiből álló, a felső szinten a gyimesi és moldvai csángók és a románok emlékeiből összeállított ritka gazdag gyűjteményes kiállítást nézhettük meg. *Válaszút – Kallós Zoltán nevével fonódik össze. Az általa alapított alapítvány céljai:*

Szörvány Kollégium működtetése (szörványban élő gyerekek iskoláztatása)
Néprajzi Múzeum működtetése
nyári táborok szervezése (néptánc, népköltészet, kézművesség)

A múzeum az 1860-70-es években épült, egykor a Bánffy család gazdasági épületeként funkcionáló építményben működik. Az egyes szobákban egy-egy tájegység (pl. mezősgéi, kalotaszegi, széki, stb.) népviseletével, népi bútorokkal és berendezési

tárgyakkal ismerkedhettünk meg. A rendkívül gazdag gyűjteményt önkéntes néprajzos, fiatal munkatársak mutatták be nagy lelkesedéssel.

A múzeummal szemben lévő Bánffy kastélyban született Wass Albert író.

Végül átutazva Kolozsváron a kolozsvári Fellegvárról vetettünk búcsúpillantást az estére készülődő városra.

Negyedik nap: **Torda.** Történelmi tanulmányainkból ismeretes, hogy az itt megrendezett 1568. évi országgyűlésen a világon elsőként hirdették ki a vallásszabadságot, kimondva, hogy a prédikátoroknak

A tordai sóbányában

jogukban van szabadon terjeszteni nézeteiket.

A XII. sz.-tól a sóbányászat fellelőtt, amit már az itt élő rómaiak is műveltek az első századokban. A sóbánya kisebb, mint a parajdi, de élménydús és látványos. Kipróbáltuk a visszhang termet, megnéztük a sóbányászat munkaeszközeit (pl. a lövontatású, 1881-ben fenyőfából épült kiemelőszerkezetet), majd a 13 emeletnyi lépcsősoron lementünk a korszerű gyógy- és szabadidő-helyre, ahol óriáskerék, különböző labdajátékoknak való pályák, gyermek-játszóter nyújt lehetőséget a mozgásra, időtöltésre és közben gyógyulásra. A bánya legmélyén a kivilágított

csónakázató alulról, a tó szintjéről is, de különösen felülről nézve rendkívül sejtelmes látvány. Egyedülálló látványban volt részünk a labirintus-szerű tárnarendszerben. Különleges a bánya fekete-szürke színű, sima, márványszerű felfelülete.

Az 1801-ben kialakított kápolna a „névsorolvasási teremben” alkalmat adott a bányászoknak az elcsendesülésre, és kérni az égieket a szerencsés felszínre jutáshoz.

Ma bányamúzeumban tekinthetjük meg a történelmi berendezéseket, vágatokat. A többszintes sóbányában egészségcentrum működik (európai uniós beruházással) a légzőszervi betegek részére, csónakázási lehetőség van a tavon. Megtekinthetjük a só-zsákokat kiemelő csigás áttéttel, fenyőfából 1881-ben épült szerkezetet, amit lovak üzemeltettek.

1932-ben zárt be a bánya, majd sajtraktárként működött 1992-ig, ezután nyílt meg a turisztikai látványosság.

A lépcsőjárástól megfáradtan két hajdani római sóbánya helyén létesített 28 fokos sós vízű fürdő vizében lebegve, vagy a tó mellett sörözgetve mindenki kipihenhetette magát, annál is inkább, mert következett az újabb megmérettetés, a Tordai-hasadék végig- (vagy ki-ki ameddig jónak látta) járása és a természeti szépségekben

A Tordai-hasadékban

A körösfői református templom való gyönyörködés. A környező réteken a sápadt lilán virágzó endemikus sóvirág növekedésében gyönyörködhattünk.

Tordáról nem mehettünk úgy el, hogy a Hesdát patak mentén elterülő természetvédelmi szurdokvölgyet meg ne tekintsük. A kb. 3 km hosszú hasadék nyaktörő útjait

Kontumáci kápolna az ezeréves határon és Vaszi Levelente csángó fiataljai (cikk a 2-3. oldalon)

lelkes csapatunk turista tagjai majdnem végig megtették. Utunkat a robajló patak felett létesített függőhidak tarkították, a mészkősziklába vájt keskeny utakon lánc segítette a veszélyes szakaszokon a továbbjutást. A toronyszerűen felmagasodó 764 m magas Patkós kő kivívta csodálatunkat. Egy-egy szakasz megtétele után csoportunk nagy tudású vezetője, dr. Szarka György geológus érdekes szakmai előadást tartott a hasadékról és saját korábbi élményeiből. Ismertette a helyhez fűződő népmondát is, mely szerint szent Lászlót és csapatát a kunok bekerítették. A kilátástalan helyzetben a szent Istenhez fohászkodott, amikor is a hegy szétnyílt a király és a kunok között, akik a szakadékba potyogtak. A Patkós kő elnevezés a lovak patkónyomaira emlékeztet.

Visszafele úton megálltunk **Körösfőn**, hogy - sokunk már többször -, de nem lankadó csodálattal megnézzük a világ egyik legszebb, legarányosabb, legbarátságosabb festett kazettás református templomát. Levezetésként gyorsmenetben az állandó kirakodóvásárt is áttekintettük, de megállapítottuk, hogy sokat veszített korábbi eredetiségéből.

(folytatjuk)

Gyergyói fiatalok budapesti látogatása

Budapestre kaptak meghívást augusztus utolsó hetében gyergyószentmiklósi magyarörmény fiatalok, hogy pályaválasztásukhoz segítséget kapjanak. A Gyergyószentmiklósi Örmény Katolikus Egyesület és a Fővárosi Örmény Önkormányzat közös szervezésében elsősorban olyan tinédzsereket vártak, akik kacérkodnak a kommunikációs területtel, a média világával. Feladatot is kaptak: pár perces videóval mutassák be, miért is kedveli a külföldiek Budapestet.

Az esemény szakmai felelőse *Esztergály Zsófia*, a Fővárosi Örmény Önkormányzat elnöke elmondta, az esemény célja az, hogy a saját fiataljaikat, a magyar örmény fiatalokat támogassák a pályaválasztásban, és segítsék, ahogy csak lehet. A kezdeményezésre 16 év körüli fiatalok érkeztek, számukra egy igen szoros programot szerveztek. Az ötnapos látogatás első napján előadáson vehettek részt a vendégek, ahol megismerkedhettek a kommunikáció különböző speciális területeivel, a hír fogalmával, illetve azzal, hogy milyen üzenetei vannak, és milyen fontos, kiemelt szerepe van ennek a területnek. Betekintést kaphattak a politikai és a kulturális kommunikáció körébe, és szó esett a szakma buktatóiról is.

Kerületi televíziónál is szerezhettek tapasztalatot a fiatalok – tette hozzá az elnök asszony – második nap kipróbálhatták magukat mikrofonnal kamera előtt, óriási élmény volt ez számukra. Másnap lehetőségük nyílt személyesen megtekinteni egy országos televízió csatorna

stúdiójában az időjárás jelentés felvételét. Látták az egésznek a nyüzsgését, a sok kamerát, a hatalmas technikai háttérrel, így az egész televízió működésére kaptak egy kis rálátást. Országos rádiót is meglátogattak a fiatalok, nagyon élvezték, maradandó élményt jelentett számukra.

A Szabadság hídon – amelyet nyárra ideiglenesen lezártak – ezekben a napokban még tartott a piknik, a fiatalok egy hangulatos swing estét töltöttek el itt, lehetett swingelni, a hangulatot akrobaták műsora színesítette – idézte fel *Esztergály Zsófia*.

A Budapestre érkezett gyergyószentmiklósi fiatalok – hazulról – házi feladatot is kaptak: készítsenek pár perces filmet Budapestről, Közép-Európa harmadik legkedveltebb városáról. Egyebek

mellét azt kellett kideríteniük interjúk és helyszíni forgatások segítségével, hogy a külföldiek miért szeretik Budapestet, mi fogja meg őket a fővárosban, mi tesz nekik, miért látogatnak el ide. A kész munkákat a gyergyói kulturális fesztiválon mutatják be.

„Élő emlékezet” – Örmény származású családok Marosvásárhelyen – 5. rész

Farcádi SÁNDOR CSALÁD

Udvarhelyszéki Sándor családból való Sándor János 1566-ban II. János király hadában gyalogos puskásként szolgált.

1598-ban Báthori Zsigmond Erdély, Moldova, Havasalföld, a Szent Római Birodalom fejedelme, Magyarország részeinek ura és a székelyek grófja Emlékezetül adjuk

kipróbált hű szolgálataiért,... ezen levelünkkel besoroljuk, felvesszük és beiktatjuk világosan elrendelve, hogy mostantól kezdve Udvarhely széki Sándor János az ő örökösei és valamennyi utóda igazi

és kétségbevonhatatlan lőő székelyeknek tartassanak és vétessenek,

jelen oklevelünket hiteles függő pecsétünkkel megerősítettük

Kelt Gyulafehérváron március huszonhatodik napján, az Úrnak az ezeröttszázkilencvennyolcadik évében.

Zsigmond fejedelem, Jósika István kancellár, Balásfi János titkár.

Sándor János 1602-ben esküszik fel a császár és király hűségére, másodszeri nemes-ség megerősítést 1609-ben nyert.

Az 1800-as évek elején Farcádról Csíkba telepedett Sándor családból elsőként Sándor Mózes használta a Farcádi előnevet.

FARCÁDI SÁNDOR MÓZES

(*Farcád - †Csíkszentimre)

Felesége: KERESZTES MÁRIA

(*Szépvíz – †?) - örmény származású

Házasságkötés: Csík

Gyermekeik:

(1) **Gergely** (*1850 körül - †?)

Felesége: SZÁNTHÓ ZSÓFIA

Gyermekeik:

(1.a) **Gábor** (*1875 - †1960) - ügyvéd

(1.b) **József** – orvos

(1.c) **Gizella**

(1.d) **Margit**

(2) **Izsák**

Felesége: ORBÁN ANIKÓ

Gyermekeik:

(2.a) **László** (*1915 - †?)

(2.b) **Adolf**

(2.c) **Vilma**

(2.d) **Rozália**

(2.e) **Anna**

(3) **István**

Felesége: JAKAB ROZÁLIA

Gyermekeik:

(3.a) **Lajos**

(3.b) **Árpád**

(3.c) **Balázs** - jogi doktor

(3.d) **Albert**

(3.e) **Ignác**

(4) **Dávid** - Csíkszentimrén hentes-mé-szárszék tulajdonos

Felesége: FODOR ROZÁLIA (Csíkszentimre) Apa neve: Fodor István (nemesség igazolás 1812-ben).

Gyermekeik:

(4.a) Gergely

(4.b) Gyula (*1876 - †1959) – Felsőcsíkon főszolgabíró (1904-1918)

Az I. Világháború idején a császári haderőnek nyújtott hathatós anyagi támogatás elismeréséül dr. Sándor Gyula főszolgabíró elismerő oklevelet Ferencz József érendemrendet kapott.

Felesége: TOLCSVAI WAJTSUK VILMA (*Gyergyótölgyes, 1886 – Csíkszereda, 1958) - Apa neve: Wajtsuk József - örmény fakereskedő. Testvére: Wajtuk Irén Sándor Gábor – felesége lett.

Házasságkötés: 1906

Gyermekeik:

(4.b.1) Pál (*1904 – †Csíkszereda, 1945)

Feleség: BALOGH ANNA (*1906 – †Csíkszereda, 1986)

Gyermekeik:

(4.b.1.1) Judit (1936)

(4.b.1.2) Ágnes (1944)

(4.b.2) Gyula (*Csík, 1906

– †Csíkszereda, 1988) – kereskedő, könyvelő

Felesége: KOLUMBÁN GERGELY ANNA (Tita)

Az 1944 végi veszélyeztetettség, vagyionmegfosztás Székelyudvarhelyre kényszeríti a családöt.

Gyermeük:

(4.b.2.1) Csilla (*Székelyudvarhely, 1944) – Marosvásárhelyen él

(4.b.3) Judit (*1908 – †1990) - pedagógus Brassóban

Férje: WOTCH GYULA (*1894 – †Brassó, 1956)

Gyermeük:

(4.b.3.1) Gyula (1932) - orvos

(4.b.3.2) Beáta Mária (1934 – 2005)

(4.c) Géza

(4.d) Veronika

(4.e) Rozália

Felhasznált irodalom:

Dr. Endes Miklós, *Csík vármegye földjének és népének története 1918-ig*, Budapest, 1934, 353; 415-416; 421; 424-425.

Adatközlő: Taniszláv Csilla

WAJTSUK CSALÁD

WAJTSUK FERENC

Felesége: SZOKKÓ ANNA

Gyermeük:

József (*Kapnikbánya, 1854 - †Gyergyótölgyes, 1919) - fakitermelő, fűrésztelep tulajdonos

Felesége: csanádi TÖRÖK MÁRIA (*1864 – †1929).

Apja neve: Török Antal - örmény fakereskedő Gyergyótölgyesen.

Anyja neve: Móricz Vilma

Testvérei

ifj. Török Antal

Felesége: KABDEBÓ REBEKA

Házasságkötés: 1859, Gyergyóalfalu

Gyermekeik:

(1) Viola – Budapesten ügyvéd

Férje: dr. VIOLA SÁNDOR

(2) Vilma (*1886 - †1958) - Csíkszeredában főszolgabíró

Férje: dr. SÁNDOR GYULA

Lásd a Sándor család ismertetőt.

(3) **Panna** (*1888 - †?) - Budapesten ügyvéd

Férje: dr. ENCSI KÁLMÁN

(4) **Irén** (*1888 – †1960) - Csíkszere-dában ügyvéd

Férje: dr. SÁNDOR GÁBOR

(5) **Ferenc** (*1892 - †1971) - Csíkszere-dában orvos

Felesége: JENIKOVSZKA KATALIN

(6) **Pál** (*1892 – †1980) - Marosvásárhelyen banktisztviselő

Felesége: DUDUTZ ANNA (*1898 – †Marosvásárhely, 1967)

Családi házuk Baross Gábor (Horea) utca 17 szám alatt volt.

Gyermeük:

(6.a) **Pál** (*1925 – †1985) - ideg-elmefőorvos, tanársegéd a MOGYE, Román Akadémia Marosvásárhelyi fiókszervezetének tagja.

Felesége: NOVÁK MÁRIA - fogtechnikus

Apja neve: NOVÁK LÁSZLÓ - Kisipari szervezet elnöke,

Anyja neve: MARIKA (Mariska)

Gyermekeik:

(6.a.1) **László** (*1951 – †2002) - fogtechnikus

(6.a.2) **Péter** (*1955) - Marosvásárhelyen él

(6.a.3) **Mária** (*1960) - orvos, Pápán él

Férje: HORVÁTH GYULA

(7) **József** - ügyvéd, felveszi az anyja nevét, Budapesten élt

(8) **Sarolta** (*1903 - †1977) – Székelykeresztúron élt

Férje: AJVÁSZ ALBERT BÉLA - kereskedő

A gyergyótölgyesi római katolikus templomról:

1809 kápolnát, 1900 – 1902 három

örmény család (csanádi) *Török Antal*, ifj *Török Antal* és *Wajtsuk József* támogatásával templomot építenek. A templom alatti kriptá a templomépítő Török család tagjai közül három felnőtt és egy gyermek hamvait őrzi. A kriptá az oltár alatt van, a lejárát fölött az építető ifj. Török Antal és Wajtsuk József képei között *Balogh Lajos* plébános képe látható. A II. Világháború után a kriptát feltörték, a befalazott sírhegyeket felbontották. 1985 után több temetést a kriptába nem engedélyeztek.

Adatközlő: *Taniszláv Csilla*

Képtár

Wajtsuk Vilma és Farcádi dr. Sándor Gyula esküvői képe

Sándor Gyula, felesége szül. Kolumbán G. Anna

Wajtsuk Józsefné Török Mária

A Fővárosi Örmény Klub 2016. augusztus 18

délutánján *Dr. Urmánczy Nándor* magyarságpolitikus munkásságáról szóló film vetítésére került sor, majd bemutatásra került a Velünk élő kultúrák: Örmények, országos középiskolai vetélkedőről szóló összefoglaló kisfilm is.

Szenttamássy Katalin, a Ferencvárosi ÖNÖ elnöke megnyitja a klubot.

Dr. Urmánczy Nándor lángszavú szónokként Budapesten, a Petőfi szobornál

Közösségi hírek, programajánló

**Világosító Szent Gergely és Fogolykiváltó Boldogasszony
örmény-katolikus személyi plébánia**

Budapest, 1114 Orlay utca 6.

Kedves Tagjaink!

Sok szeretettel hívjuk a szeptember 25-én, templomunk védőszentjének, Fogolykiváltó Boldogasszonynak tiszteletére tartandó búcsúra, és a Szentmisére, melyet *Krikor atya*, a XIII. Leó Kollégium (Róma) rektor helyettese mutat be, örmény nyelven. A szentmisén közreműködik a Voskeberan énekegyüttes.

Szeretnénk, hogy templomunk és a vele egybeépült közösségi ház legyen egy találkozási hely, egy fix pont, mely mindenkor elérhető kapcsolat a Magyarországon és a nagyvilágban elszórtan élő magyar-örmények számára.

Hívjuk Önöket, mert mint tudják, Magyarországon ez az egyetlen örmény-katolikus templom, és szeretnénk, ha legalább ez az egy még sokáig így megmaradhatna örmény-katolikus Szentmisék helyszínéül.

Hívjuk Önöket, mert mi már rég magyarok vagyunk ugyan, de őseink Örményhonból – hosszas vándorút után – érkeztek Haza, Magyarországra. Mi késői leszármazottak igyekszünk megőrizni őseink vallását és hagyományait.

Hívjuk Önöket, mert az itt elöltött századok során eleink sok nemes tettet hajtottak végre, sok gazdasági és tudományos eredmény megteremtői, sok művészeti siker létrehozói voltak.

Hívjuk Önöket, mert mindeddig, mi és a megelőző korosztályok őrizték és tartották életben az előbb felsoroltakat, de – sajnos – az idő eljárt fölöttünk, és ezt a nemes feladatot előbb-utóbb egy fiatalabb korosztálynak kell tovább folytatnia.

A Búcsú – szándékunk szerint – minden ellátogatónak kellemes és hasznos időtöltést fog biztosítani, a mellékelt program alapján.

Kérjük Önöket, minél többen vegyenek részt a Búcsún, ahol alkalmuk lesz megismerkedni, vagy újra találkozni más örmény származásúakkal, esetleg rokonokkal.

Részvételi szándékukat, legkésőbb szept. 20-ig legyenek szívesek előre jelezni (csupán, hogy felbecsülhessük hány személyre kell készülnünk).

Még egyszer sok szeretettel hívjuk Önöket, Rokonaikat (bejelentkezve, vagy bejelentkezés nélkül)!

Budapest, 2016. szept. 10.

Fülöp Ákos
pébániai kormányzó

Kövér István

„Tarka nap”

az örmény-katolikusoknál (2016. szeptember 25.)

Program

9.30 Gyerekeknek kézműves foglalkozás, mesésátor

10.30 A 15 éven belül kereszteltek találkozója

11.00 Ünnepi szentmise örmény nyelven (Krikor atya) kóruskísérettel

13.30 Kerti parti sütögetés, eszegetés

14.30 Gyerekek, fiatalok zenés műsora, (a Kapcsolat címein lehet jelentkezni)

15.30 Köszöntő, emlékeztető

15.45 Felnőtt zenés műsor

A nap folyamán lehetőség lesz az örmény múzeum megtekintésére is.

A rendezvényt támogatja: Bp. Főv. II. ker. Örmény Önkormányzat, Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Kapcsolat:

Örmény Katolikus Lelkészség, Budapest, 1114 Orlyai u. 6.

vagy: 06-70-408-2240

vagy: ormenykatolikus@gmail.com

Emlékezzünk Kádár Dániel Antal atyára!

(*Tániel Andon Gádárján*) OMechVind (*Szamosújvár, Belső-Szolnok vármegye, 1916. febr. 25.- † Budapest, 1988. aug.): örmény mechitarista szerzetes pap. - 1936: filozófiai és teológiai tanulmányokat kezdett a bécsi rendházban. 1940. II. 11: szentelték pappá. 1944: Budapestre jött, *Pungucz Vörtánesz* káplánja (Isztambulba készült, de a háború megakadályozta elutazását), akinek halála után a budapesti örmény-katolikus lelkészseg vezetője. 1960-ban teológiai dr. Körülbelül 1500 zsidó származású személyt mentett meg esetleges kétkézi munkától, hamis okmányokat szerzett számukra, emiatt sokszor találkozott *Raoul Wallenberg* is.

Megújult honlap

Örömmel adjuk hírül, hogy 2016. augusztus 1-jével az Örmény Katolikus Személyi Plébánia (Lelkészseg) honlapja megújult tartalommal ismét olvasható az interneten.

A honlap az "ormenykatolikus" weblapon található meg.

Híradásainkat kísérik figyelemmel!

Gondnokság

Meghívó

A XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat meghívja Önt és családját **2016. október 1-jén 18 órakor a MOM Kulturális Központ kupolatermében** tartandó gálaműsorra.

A lépcsőházban, azaz a Reich Károly galériában megtekinthetik kiállításunkat is.

A belépés ingyenes, de regisztrációhoz kötött.

Erre lehetőség van az ormeny12@freemail.hu email-címen és a 30/222-74-37-es telefonszámon.

A Zuglói Örmény Önkormányzat és a Rákóczi Szövetség Rákos Mezeje Egyesülete tisztelettel meghívja **2016 október 4-én, kedd 18 órakor**

Hollósy Kornélia emlékműsorára

a vetítettképes előadásra, ahol közreműködik a Souvenirs együttes

ZUGLÓI CIVIL HÁZ

XIV. Budapest, Csertő park 12.

A belépés díjtalan!

Zuglói Örmény Önkormányzat, a Rákóczi Szövetség Rákos Mezeje Egyesület

Programjainkkal hőseinkre emlékezünk idén októberben is

Az Aradi Vértanúk előtt hajtunk fejet ünnepélyes rendezvény keretében október 6-án

A tiszteletadás díszvendége, valamint az eseményt megnyitja *Dr. Vas Imre* az Országgyűlés honvédelmi és rendészeti bizottságának tagja és a Fővárosi Örmény Önkormányzat elnöke.

Czetz János honvédtábornokról előadást tart *Dr. Kecskeméthy Klára* ezredes, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem professzora.

A megemlékezésen – folytatva a hagyományokat –, ki-ki maga is elhelyezheti virágait, koszorúját a helyszínen felállított kopjafánál.

Szervező: Fővárosi Örmény Önkormányzat. A rendezvény kiemelt támogatója: a Bp. II. Kerületi Örmény Önkormányzat – az ünnepségen való részvétel ingyenes. Büfé biztosítja a frissítőt, ahová szintén mindenkit szeretettel várunk!

Időpont: október 6. 17.00-18.30 óra között a Fővárosi Rendészeti Igazgatóság dísztermében (V. Akadémia utca 1.).

„Minden pillanatban megvan a lehetőségünk ahhoz, hogy az erényt, ezt a világhatalmat, amelynek Európa olyan sokat köszönhet, uralomra juthassuk.”

(Márton Áron püspök)

Elkobzott életek címmel vándorkonferenciát szervez a Fővárosi Örmény Önkormányzat

A három helyszínen – Budapesten, Csíkszeredában és Szamosújváron – megrendező eseménysorozat az 1944 őszen a Szovjetunióba hurcolt erdélyi magyar civilek többéves rabságával, a fogolyélet mindennapjaival, a túlélők szabadulásának körülményeivel foglalkozik.

A vándorkonferencia mindhárom helyszínén vetítéssel egybekötött előadások várják az érdeklődőket. Mások mellett *Menczer Erzsébet*, a Szovjetunióban volt magyar politikai rabok és kényszermunkások szervezetének elnöke, *Dr. Nagy Mihály* történész, *Dr. Bank Barbara*, a Nemzeti Emlékbizottság tagja és *Dr. Tóth Eszter*, a Veritas Történetkutató Intézet munkatársa beszél a jelenlévőknek a Szovjetunió teljes területét behálózó kényszermunkatáborokról, az erdélyi magyarok – örmény vonatkozással is bővített – szovjet fogságával kapcsolatos kutatások jelenlegi helyzetéről.

A rendezvényeken a résztvevők közös gyertyagyújtással, imával emlékeznek az áldozatokra.

Díszvendég a Gulag szervezethez tartozó munkatábort elszenvedett, ma 101. életévében járó vitéz *Békei Koós Ottó* nyugalmazott alezredes.

A megnyitó konferencia Budapesten, október 7-én lesz 13.30-18.00 óra között a Fővárosi Rendészeti Igazgatóság dísztermében (V. Akadémia utca 1.).

Az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulója

A Fővárosi Örmény Önkormányzat szervezésében és a II. Kerületi Örmény Önkormányzat támogatásával, **október 20-án az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulója alkalmából ingyenes, ünnepélyes, vacsorával egybekötött megemlékezést tartunk, ahová díszvendégként több, a forradalomban részt vett testvérünket várjuk tengeren innen és túlról.** Az ünnepélyes tiszteletadáson kiváló programok várják a résztvevőket. Az eseményen többek között 56-os emlékműsort láthatnak a Szép Ernő Színház előadásában, komolyzenei előadás, kiállítással egybekötött aukción vehetnek részt. A rendezvényre meghívót a pontos időpont és helyszín közlésével, postán küld a Fővárosi Örmény Önkormányzat.

Az eseményre regisztrálni szükséges a vacsora és ülőhely fenntartása okán az alábbi elérhetőségeken:

üzenet hagyásával: 06/1-332-1791, 06-70-409-88-88 személyesen, vagy mailen: fovarosiormeny2014@gmail.com, vagy postaládába bedobva: 1054. Bp. Akadémia utca 1. Fővárosi Örmény Önkormányzat

Az eseményt, a Fővárosi Örmény Klub műsora előzi meg, ahonnan a vendégek akár együtt is átmehetnek a rendezvényünk helyszínére.

Fővárosi Örmény Klub

2016. október 20-án, csütörtök du. 17 órakor

a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termében – bejárat a Bp. V., Városház u. 7. felől

Budavári Örmény Színház Alánk folyt a vérük... 1956 Örmények a Forradalomban

Ünnepi megemlékezés az '56-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulóján

Irodalmi műsor és a Túlélők visszaemlékezései

Közreműködnek: **Körtvélyessy Zsolt** Jászai Mari-díjas érdemes művész,
Várady Mária színművész, **Sasvári-Merza Krisztina** az MTVA munkatársa

Rendező: **Szőke István** Jászai Mari-díjas

Támogató: *Budavári Örmény Nemzetiségi Önkormányzat, Zuglói Örmény Önkormányzat, Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Fővárosi Örmény Önkormányzat*

Ossza meg közösségünkkel az '56-os forradalommal kapcsolatos élményeit!

Kérjük azok jelentkezését, akiknek személyes élményük, tapasztalatuk van az 1956-os forradalomról. Akik megélték az összecsapásokat, a fegyverraktárak megnyitását, a gyűléseket, harcokat, majd a megtorlást. Olyanokét, akik esetleg ismernek embereket, akik magyarörmény közösségben éltek meg ezt az időszakot.

Hasonlóképpen kérjük azok jelentkezését is, akik a Gulág táborokban kényszerültek tartózkodni, vagy családtagjaik, közvetlen ismerőseik éltek át ezt a tragikus időszakot. A jelentkezők emlékeiből - ahogy kívánják: névvel vagy név nélkül - előadásanyag készül.

Az írásokat az alábbi e-mail címre várjuk: fovarosielnok@gmail.com, vagy kérjük, küldjék el levélben a Fővárosi Örmény Önkormányzat postacímére: 1054 Budapest, Akadémia utca 1.

Fővárosi Örmény Önkormányzat

A forradalmak és megemlékezések hónapja – október

A megemlékezések a hősi múltról (október 6., Aradi Vértanúk napja; október 23., a forradalom és szabadságharc 60. évfordulója), jeles személyiségeiről, az elért eredményekről szólnak. Mert hőseink hazánkért, értünk harcoltak, haltak meg, hogy sikerüljön szabadon élni, egyívé kovácsolódni, ragaszkodva gyökereinkhez, kultúránkhoz, keresztény hitünkhöz. Nem engedhetjük, hogy sokat szenvedett nemzetünk elért eredményeit idegenek tönkretégyék. (Szerk)

Dr. Petri Edit

Czetz János

III.

A forradalom és szabadságharc hadsergének szolgálatában (1848-1849)

...Czetz seregével az oroszok által megszállt Brassó felszabadítására indul, melynek március 20-i bevétele után tovább üldözi a tömösi szoroson keresztül hanyatt-homlok menekülő ellenséget. Czetz hadi sikerei csúcán állt, így amikor Bem a fősereggel a Bánságba vonul, őt bízta meg az Erdélyben maradt seregek főparancsnokságával. Erről szóló napiparancsa szerint: „Hadi működésem folytatandó elkelletik egy időre Erdélyt hagynom s Czecz ezredes urat, kit generálsi hivatalra felajánlottam, ebbeli megerősítése még nem érkezett, de meg fog jönni – bízom meg az erdélyi hadfőparancsnoksággal. Meghagyom tehát minden kerületi parancsnokságnak, jelentéseiket ezután Czecz ezredes úrhoz Szebenbe tenni, minthogy a rendeleteket is tőle fogják venni.

Karánsebes, 1849. április 18.” (83.)

... Czetz újabb kitüntetés birtokosa: május 8-án megkapja a honvédsereg új érdemrendjét, a Katonai Érdemrend 2. fokozatát. Ezt az ezüst babérkoszorú övezte arany-kettőskeresztet olyan haditettek jutalmazására alapították, „melyeknél a vitézség és kitartás haditudománnyal párosult, s melyek a hadi munkálatokra szerencsés befolyással bírnak.” (86.) Czetz János számára azonban nemsokára véget ért a katonai pálya. Az amúgy is üzleti bántalmakkal küszködő tábornokot... Nagyszebenben súlyos baleset éri...

IV.

Menekülés a hazából - a száműzetés első éve (1849-1853)

Czetz Jánost lábadozó betegként 1849. június 22-én a kovásznai fürdőhelyen éri a hír: *Ligyersz* tábornok vezetésével az oroszok betörték a tömösi szoroson. Sérülései igen súlyosnak bizonyulnak, csípőcsontja több helyen eltört s csak két mankó segítségével tud járni. Az orosz támadás hírére véve hűséges segédtisztjével, *Simonyi Simon*nal útnak indulnak Marosvásárhelyen

keresztül Zsibó felé, hogy ott csatlakozzanak csapattestükhöz. Zsibó a szabadságharc egyik utolsó mentsvára volt, ide igyekeztek Temesvár augusztus 9-i eleste után az Erdély megsegítésére indult honvédseregek.

Ide indul augusztus közepén Kazinczy Lajos tábornok 8000 főnyi hadtestével és az erdélyi hadsereg hozzá csatlakozott maradványaival. 1849. augusztus 24-én Czetz és Simonyi a város alá érkeznek - ők még nem tudják, amit a város védői - hogy Görgey Világosnál kapitulált. Ezen a napon Kazinczy Lajos haditanácsot tart, s közli, hogy a további katonai ellenállás céltalan: fegyverszünetet fog kérni. Másnap a hadosztály feltétel nélkül leteszi a fegyvert a cári csapatok előtt.

Czetznek és Simonyinak menekülnie kell, sikerül az utolsó pillanatban Zsibón egy kereskedő házában egyenruhájukat és fegyverüket elrejtve polgári ruhát ölteniük, s kocsin menekülnek Magyarország felé.

„Szerencsésen átjutottunk Debrecenen, anélkül, hogy egyetlen orosszal találkoztunk volna. Továbbmentünk Miskolcra, szintén baj nélkül senki sem törődött velünk.”

Időközben megváltoztatják külsejüket, s a régi bajtársak családjainál keresnek újabb és újabb menedéket. Miskolcra Németh Albert Heves megyei nemzetőr őrnagy feleségének családi birtokán töltenek néhány napot, majd szeptember végén az utolsó bástya, Komárom közelében Simonyi Simon kúriájába érkeznek. Itt csatlakozik hozzájuk Pély József is, hárman elhatározzák, hogy csatlakoznak az ugyancsak erdélyi származású jóbarát, Klapka György seregéhez. Klapka 1849. augusztus 16-án ötezer újonccal tért vissza a városba, s egy Ausztria-ellenes

támadás tervén fáradozott. Czetzék megérkezésekor még szilárdan tartotta magát a város, „... és engem folyton az a gondolat foglalkoztatott, hogy csatlakoznom kellene a vár védőihöz. Olyan lelkesedés fűttött bennünket, hogy sokkal szívesebben haltunk volna meg Komárom falainál, mintsem hogy megadjuk magunkat az orosz megszállóknak vagy a gyűlölt osztrákoknak”. (88.) A várat ekkor már körülzárták az orosz és osztrák csapatok, a többszöri megadási felszólításra Klapka 14 napi fegyverszünetet köt augusztus 21-én, melyet az osztrákok felmondanak, s ezzel egyidejűleg megkezdődik a környéken rejtőzködő honvédek utáni hajtóvadászat. Szeptember 27-én Haynau a várőrségnek szabad elvonulást és külföldre távozást ígér, s október 3-4-én megkezdődik a vár átadása - „ez volt függetlenségünk harcunk utolsó lehellete”.

Czetzék helyzete tarthatatlanná vált, útjaik elváltak, s ő kocsin - mivel járnai még mindig csak bicegve tudott - a főváros felé vette útját. Néhány napos budai tartózkodás után vonattal Pestről Vácra, s onnan a Pély család pándi birtokára indult, ahol két hónapig rejtőzködött. Ekkor határozza el, nyugat felé veszi útját s elhagyja hazáját. Rendkívül kalandos útján - mint életében oly sokszor - a nők segítik menekülését.

A férfiak megtették a kötelességüket, tovább nem küzdhettek a vihar ellen, a hajó szétroncsoltan hevert a zátonyon, most a nőkre került a sor... Mindenekelőtt arra törekedtek, hogy az országszerte bolyongó, üldözött hazafiaknak módot nyújtsanak a menekülésre... Míg némelyek Bécsben segítették az oltalmuk alá futottakat, hol kisebb volt akkor a veszély. Mentőangyalok legtöbbje pedig úgy segített, ... hogy külföldre szóló útlevelet szerevve szolgál

kocsis színében vitte ki magával. (89.) Czetz lakójának maszkírozza magát, így viszi magával egy üzletasszony Bécsbe. A bécsi érdekeltségű cég üzleti kapcsolatban állt egy hamburgi kereskedőházzal is, s Czetz néhány napos bécsi tartózkodása után, zsebében szabályos útlevelemmel feljut a Hamburgba induló vonatra - s ezzel mindörökké elhagyja hazáját.

„Végre szabad tüdővel lélegezhettem szabad városban. Bécsi barátaimtól nem csupán útlevelet kaptam, hanem a Campe könyvkiadó és könyvkereskedő címét is. Ő volt az egyetlen akkoriban, aki a németországi, francia és a schleswig-holsteini forradalmi mozgalmakról jelentetett meg könyveket... elvittem neki Bem erdélyi hadjárataról készített feljegyzéseimet és ő lelkesen vállalta, hogy kiadja őket.” (90.)

Julius Campe a máig is létező Hoffmann und Campe hamburgi könyvkiadó

vezetője volt 1823 óta, nevéhez fűződik Heine, valamint Marx műveinek kiadása is. 1850 júniusában már napvilágot látott *Bem's Feldzug in Siebenbürgen in den Jahren 1848 und 1849* című könyve, melyben töretlen forradalmi hitvallásáról tesz tanúbizonyságot - kivíva ezzel maga és hazája számára a nemzetközi közvélemény rokonszenvét.

„A nép ereje töretlen, s ha majd az égen ismét pirkadni kezd a hajnal, az első kasszóra bosszúálló seregek nőnek ki az anyaföldből, mert az ellenség sárkányfogakat vetett belé. Akkor a szabadság harcosai széttapossák a századokon át imádozott bálványokat.” (91.)

(Megjelent: Dr. Petri Edit: Czetz János – MH Oktatási és Kulturális Anyagellátó Központ, 1991

A Czetz János plakett Gergely István alkotása)

Papp Annamária

Pongrátz Gergely '56-os élő hagyatéka Magyarország egyetlen '56-os emlékmúzeuma Kiskunmajsa-n látogatható

Felejthetetlen és életre szóló élményt nyújt immár évek óta határon túli magyar fiatalok számára a Kiskunhalas és Kiskunfélegyháza között található Kiskunmajsa melletti '56-os ifjúsági tábor. Mindez néhai Pongrátz Gergelynek, a Corvin köz egykori főparancsnokának

köszönhető, aki az 1956-os forradalom és szabadságharc szellemének őrzése és továbbadása érdekében múzeumot, kápolnát és ifjúsági tábort hozott létre a dél-alföldi településen. Először 1999-ben fogadtak itt diákokat: az esemény megszervezésének az '56-os forradalom

legendás hőségnek 2005-ben bekövetkezett halála sem vetett véget, hanem hagyatékának megfelelően azóta is minden év nyarán benépesül a tábor helyszíne, és többen évek óta visszajárnak ide. Idén is mintegy negyven anyaországi és határon túli magyar fiatal lehetett Pongrátz Gergely „vendége”, közöttük a Mezőség képviselője, pontosabban a szamosújvári Téka Alapítvány által működtetett szörvány iskola-központ tanulóit is felfedezhettük.

A tábor több más érdekes programja mellett ebben az évben mindenekelőtt az '56-os forradalomnak és szabadságharcnak a határon túli magyarok körében kellett visszhangjáról beszélgettek a fiatalokkal. A diákok elsősorban az adott témakörben hallhattak tanulságos előadásokat: *Váradi Natália* a kárpátaljai, *Szesztay Ádám* a felvidéki, *Mészáros Zoltán* a délvidéki, *Benkő Levente* és *András Ignác* pedig az erdélyi eseményeket elevenítette fel. További érdekességeket tudhattak meg az anyaországi előadóktól, *Kozma Hubától*, *Paál Zsolttól* és *Csáky András-tól*. Ugyanakkor *Boross Péter* volt magyar miniszterelnökkel és *Király Károly* erdélyi magyar íróval, politikussal is személyesen találkozhattak és beszélgethettek a fiatalok.

A tábor vezető *Nahimi Péter*, a Pongrátz Gergely Alapítvány elnökhelyettese úgy vélekedett: a határon túli magyarok nem tekintik annyira magukénak az 1956-os forradalmat, mint az 1848-49-es történéseket. Meglátása szerint ez jó-részt azzal függ össze, hogy Erdélyben, Délvidéken, Felvidéken és Kárpátalján is sok '48-as emlékhely található, és ezek a régiók nem is egy '48-as hőssel büszkélkedhetnek. Ezzel szemben az 1956-os forradalom területileg a jelenlegi Magyarországra, és azon belül is jórészt Budapestre

korlátozódott. A forradalom nem terjedt át a határokon, bár mindenütt erős együttérzés és tenni akarás övezte, majd kemény megtorlás követte az anyaországiak szabadságharcát. Pongrátz Gergely viszont azt vallotta, hogy '56 valamennyi magyaré, ezért már az első diáktalálkozó megszervezésétől kezdve kiemelt szempont volt, hogy a dél-alföldi középiskolások mellett erdélyi, felvidéki, délvidéki és kárpátaljai fiatalok is részt vegyenek a táborban.

Múzeum és kegyhely a pusztán

Pongrátz Gergely kiskunmajsai letelepedését követően határozta el egy múzeum, kápolna és ifjúsági tábor együttesének a létrehozását. Magyarország mindmáig egyetlen '56-os múzeumát a kiskunmajsamarispusztai, 1925-ben épült egykori Római Katolikus Elemi Népiskolában alakította ki, abban az épületben, amelyik lakóháza volt Magyarországra való visszatelepülése után.

Az egykori főparancsnok házában 1999-ben nyílt meg az '56-os múzeum, ahol többnyire ő maga vezette végig a látogatókat. Az elmondások szerint a legnagyobb kuriózumot maga Pongrátz Gergely személye jelentette, hiszen nem mindennapi élményt jelentett kezét fogni a Corvin köz egykori főparancsnokával, és vele, mint a budapesti események egyik főszereplőjével és túlélőjével elbeszélgetni a forradalmi történésekről.

A Pongrátz Gergely '56-os Emlékmúzeum jelenleg is látható állandó kiállítását 2015-ben nyitották meg a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézete és Múzeuma munkatársainak a közreműködésével.

Az újabban létrehozott korszerű múzeumban elhelyezett korabeli tárgyak,

bútorok, plakátok, fényképek, ruhaviselet, fegyverek mellett interaktív digitális táblán felidézhető az '56-os forradalom eseményei. A rekonstruált jelenetek és helyszínek láttán olyan érzése támad a látogatóknak, mintha a forradalom kellős közepébe cseppent volna bele, és mintegy időutazásban, maga is cselekvő részese lenne a hatvan évvel ezelőtti eseményeknek, amint Pongrátz Gergely parancsára várva harcra készen áll a Corvin közí pesti sráccokkal. Külön érdekesség a múzeum udvarán látható négy ágyú, köztük egy 122 milliméteres tábori tarack, valamint egy - 1956-ban ugyan még nem létező, de a vele azonos típusúhoz tartozó T-54 már igen, tehát a kor hangulatát mindenképpen felidéző - T-55-ös tank.

A múzeummal szemben található kápolna az évek során valóságos zarándokhellyé vált az '56-os eseményekre emlékezők, illetve az ide látogatók számára. A *Kapisztrán Szent János* nevet viselő kápolna szintén Pongrátz Gergely kezdeményezésére, *Csete György* Kossuth-díjas építész tervei alapján közadakozásból készült el az '56-os áldozatok tiszteletére. A kis kápolna belső falába illesztett kicsi fekete márványtáblák az 1956-os forradalom és szabadságharc vérbe fojtását követő megtorlás során kivégzett szabadságharcosok nevét őrzik, közöttük is megtisztelő,

központi helyet kaptak a halálra ítélt és kivégzett erdélyi áldozatok. Ugyancsak a kápolnában látható a kádári megtorlás során halálraítélt és kivégzett *Tóth Ilona* budapesti orvostanhallgató kis szobra.

Az emléktárgyakat is őrző hely vonzerjét még inkább növeli, hogy 2005-ben bekövetkezett halála után itt helyezték örök nyugalomra Pongrátz Gergelyt, majd később fivérét, Ödönt is, aki Gergely „távozása” után települt haza, és 2009-es haláláig irányította a múzeumot, valamint az ifjúsági tábort.

Szamosújvári örmény gyökerek

A néhai forradalmár és szabadságharcos érzékenysége és ragaszkodása az anyaország határain kívülre szakadt magyarok iránt abból is fakad, hogy valójában származása, gyökerei Erdélyhez, pontosabban a Mezőséghez, Szamosújvárhoz kötik. 1982-ben megjelent és azóta több kiadást megért *Corvin köz 1956* című könyvében Pongrátz Gergely leírja, hogy ősei (...) úgy kerültek Erdélybe, hogy a megszárlások elől menekültek el Örményországból.

Alapítói voltak Szamosújvár városának, ahol maga is született 1932. február 18-án. Mint írja, büszke örmény származására, vérük és vallásuk az évszázadok folyamán megmaradt örménynek, szívük azonban magyarrá vált. Pongrátz Gergelynek nyolc testvére volt, akik közül öten – András, Bálint, Ernő, Kristóf és Ödön – vele együtt harcolt 1956 őszén Budapesten, a Corvin közben.

Jogász végzettségű édesapja, *Pongrátz Simon* 1940-ben Szamosújvár polgármestere volt, édesanyja zenei képzésben részesült.

Gergely tanúja volt a magyar csapatok bevonulásának és ünneplésének a

visszacsatolt Partiumban és Észak-Erdélyben. Családjával mindaddig magyar közigazgatás alatt élt, amíg a bevonuló román és szovjet csapatok elől 1945-ben Mátészalkára, majd egy év múlva Soroksárra költöztek, ahol édesapja kilenc gyermeke után 13 hold földet kapott, és azon gazdálkodhatott. Édesapjára így emlékezett: „Amikor meglátta az első orosz katonát, akkor megfogadta: addig, amíg itt vannak az oroszok, nem borotválkozik. Mellig érő szakállal temettük '56 áprilisában.”

Pongrátz Gergely agronómus lett, tanulmányait Bácsalmáson végezte. A szobi járási tanács takarmánygazdálkodási előadója, majd a ceglédi városi tanács főállattenyésztője lett. Mint azt könyvében vallja, „csakis őrangyalomnak köszönhettem, hogy börtön nélkül megúsztam a közel 12 évig tartó kommunista rendszert”.

Napokig kitartottak a Corvin köziek

Az 1956-os forradalom kitörésének híre a hényelpusztai állami gazdaságban érte, ahonnan október 24-én Budapestre ment. „Éreztem, hogy testvéreim is részesei a felkelésnek. Tudtam, hogy mellettük van a helyem. A Corvin közbe október 25-én hajnalban kerültem, ahol bajtársaimmal és testvéreimmel én is részese lettem azoknak a harcoknak és tárgyalásoknak, amelyek a forradalom győzelméhez vezettek”.

Többször részt vett a fegyverszüneti tárgyalásokon, ahol igen bizalmatlan volt a politikai és katonai vezetőkkel szemben, és nem volt hajlandó semmiféle egyezkedésre. Pongrátz Gergelyt a Corvin köziek november 1-jén választották meg főparancsnoknak, amit emlékiratában élete legnagyobb kitüntetéseként értékelte. A szovjet csapatok november 4-i támadásának ellenálltak, sőt még napokig kitartottak a Corvin köziek.

November végén családjával magyar katonák segítségével elhagyta az országot, és Bécsben csatlakozott a Magyar Forradalmi Tanácshoz. Egy ideig Spanyolországban élt, majd az Egyesült Államokban telepedett le. 1957-ben a Chicagóban megtartott Szabadságharcos kongresszuson a Magyar Szabadságharcos (Nemzetőr) Világszövetségének alelnökévé választották meg, később 15 évig, 1982-es lemondásáig a szervezet elnöke volt.

Pongrátz Gergely 1956-ot követően először 1990-ben, a rendszerváltás után járt Magyarországon, és már a következő évben végleg hazaköltözött. Budapesti elnöke lett az 1956-os Magyarok Világszövetségének, majd az '56-osok Szövetségének, tiszteletbeli elnöke, aztán elnökhelyettese a Magyar Politikai Foglyok Szövetségének, a POFOSZ-nak, alapítója a Pesti Srác Alapítványnak.

Az élete végéig megalkuvást nem tűrő, jobboldali és kommunistaellenes nézeteket valló Corvin közti főparancsnokkal szívinfarktus végzett 2005. május 18-án a marispusztai múzeum udvarán. Május 28-án Budapesten, a Corvin közben ravalozták fel.

Erősíteni kell a közös cselekvés tudatát

„Minden tábornak van egy tematikus vezérfonala, amelyre valamennyi program felfűzhető. A tábor idei előadásai azt bontották ki, hogy miként sereglettek a forradalom zászlói alá a magyar fiatalok az egész Kárpát-medencéből, többen – mint az erdélyi *Józsa Árpád Csaba* és *Bíró Benjámín* – akár a zöldhatáron átszökve is” – mondta kérdésünkre Nahimi Péter az idei '56-os ifjúsági tábor célkitűzését összegezve.

Mint fogalmazott, a demokráciában mindig közösségek döntenek a saját sorsukról. Ennek feltétele, hogy mindenki,

aki egy adott közösséghez tartozik, legyen akkor a bizalommal a többiek iránt, hogy az ő többségi döntésükre merje bízni a saját és gyermekei sorsát.

„Ha nincs bizalom, nincs közösség, akkor nincs demokrácia sem: valamennyi tábor programjában meghatározó elem ezért, hogy az egymásrautaltság mellett a közös cselekvés szükségességének tudatát is erősítsük a résztvevő fiatalokban” - fejtette ki a Pongrátz Gergely Alapítvány elnökhelyettese. Hozzátette: nagyon örülnének, ha jövőre Kolozsvárról is köszönhetnének a táborban középiskolásokat, csak még keresik azt az oktatási

intézményt, amely ebben a partnerük lenne, illetve azt az elhivatott tanárt, aki elhozza ide a fiatalokat.

Jóllehet a sokak által egyszerűen csak Gergely bácsiként emlegetett szabadságharcos már nincs közöttünk, mint az a legfrissebb példa is mutatja, az általa létrehozott múzeum, kápolna és ifjúsági tábor folyamatosan tovább élte a Corvin köz egykori főparancsnokának, és vele egyetemben a pesti srácoknak, egyszerűen az '56-os magyar forradalom és szabadságharc emlékét.

Forrás: Szabadság napilap, Kolozsvár, 2016. augusztus 26-27.

A fotókat Benkő Levente készítette.

Pongrátz Gergely '56-os élő hagyatéka

Szamosújvári örmény gyökerek

A néhai forradalmár és szabadságharcos érzékenysége és ragaszkodása az anyaország határain kívülre szakadt magyarok iránt abból is fakad, hogy valójában származása, gyökerei Erdélyhez, pontosabban a Mezőséghez, Szamosújvárhoz kötik. 1982-ben megjelent és azóta több kiadást megért Corvin köz 1956 című könyvében Pongrátz Gergely leírja, hogy ősei a 14. században kerültek Erdélybe, ahova a török megszárlások elől menekültek el Örményországból. Alapítói voltak

Szamosújvár városának, ahol maga is született 1932. február 18-án. Mint írja, büszke örmény származására, vérük és valásuk az évszázadok folyamán megmaradt örménynek, szívük azonban magyarra vált. Pongrátz Gergelynek nyolc testvére volt, akik közül öten – András, Bálint, Ernő, Kristóf és Ödön – vele együtt harcolt 1956 őszén Budapesten, a Corvin közben.

Papp Annamária

2016. 08. 27.

Hegedüs Annamária

Kiskunmajsa, Pongrátz-ház – kicsit másként

Ísmét felkerekedett a XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat, ezúttal **Kalocsa**, Kiskunmajsa és Kiskunhalas nevezetességeit keresték fel. Az első városban nagy szerencsájuk volt, mert

megtekinthették a főszékesegyházat, amelyet még nem nyitottak meg a nagyközönység előtt, csak szentmiséket mutatnak be. Szinte teljes pompájában áll már az épület kívül-belül, csupán az utolsó simításokra

vár. Az érseki palota könyvtárában a XV. század közepétől őriznek gyönyörű, értékes kiadványokat; az idegenvezető külön felhívta a figyelmet az orvosi és gyógynövényeket ismertető könyvekre. A kincstárban a XVII. századi, illetve későbbi szakrális tárgyak: kelyhek, miseruhák gazdagítják a gyűjteményt; ám a kiállításhoz tartozik a paprikatermesztés bemutatása is.

A **kiskunmajsai 56-os Emlékmúzeum** felkeresésével is emlékeztek a résztvevők a szabadságharcra és a két örmény származású hősré. Segítségükre volt ebben egy kiváló idegenvezető, aki elmesélte a következőket: *Pongrátz Gergely* 2001-ben települt haza, Budapesten kívánt múzeumot nyitni, ám erre nem kapott engedélyt. Egyik bajtársát látogatta meg hat évvel később, ekkor talált rá az üresen álló, egykori tanyasi iskola épületére. Az édesapa, *Pongrátz Simon* Szamosújvári polgármesterként fogadta 1940-ben a magyar csapatokat. A „második Trianon” után a család az anyaországba való költözés mellett döntött, a kilenc gyermek közül a legkisebb ekkor csupán három hónapos volt. Az édesapa betartotta fogadalmát: amíg Magyarországon szovjet katoná van, nem vágatja le szakállát – ezt egy fénykép kapcsán ismertette vezetőnk. *Pongrátz Gergely* származásával kapcsolatban gyakran emlegette, hogy ereiben örmény vér folyik, de szíve magyar.

Bár az épületet szépen felújították, a hátsó szobát is berendezték, a kiállítás anyagát azonban teljesen kicserélték. A *Pongrátz*-testvérek által összegyűjtött anyag raktárban várja jobb sorsát, a jelenlegi tárlatból hiányoznak a régi, értékes dokumentumok. Az első helyiségben *Pongrátz Gergely* bútorai, valamint három családi fénykép látható. *Orgonasípként* sorakoznak a *Pongrátz*-gyerekek a nagyméretű fotón a második helyiségben, ahol a szamosújvári templom régi fényképe, néhány életrajzi tabló is található. Interaktív, ám újabb információt alig nyújtó bemutató, néhány fegyver (vajon eredetiek-e?), öltözék és fotó zárja a kiállítást. Meghatódni, méltó módon emlékezni csak a kápolnában lehet; a közel 20 fős csoport *Pongrátz Gergely* és *Ödön* sírján elhelyezte a koszorút, mondott egy imát és elénekelt nemzeti énekünket, a Himnuszt.

Kiskunhalason már csak a szép, gondozott parkban álló Csipkemúzeumra jutott idő. A készítési mód és idő ismertetésekor ámulattal hallgattuk az idegenvezetőt. Hatvanféle öltéstechnikával dolgoznak, erről meg is győződhattünk az egyik tárlóban. A legnagyobb méretű terítő kb. 30x40 cm-es, s ez napi nyolc órában három év alatt készül el. Szinte mindegyik csipkén megjelenik a két, keresztben elhelyezett hal; a virág- és állatmintákon kívül a magyarságra különösen jellemző motívumok is fellelhetők.

Helyreigazítás

Az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek 2016. július-augusztusi szám 19. oldalán megjelent *Bögözi Attila*: Örmény múltidézés Erzsébetvárosban c. cikk végén lemaradt a forrás megjelölése. A Forrás: Erdélyi riport 2016.05.25.

A hiányosságért elnézését kérünk a Szerzőtől és az Olvasóktól.

Szerkesztőség

Szócs Csaba

Közelebb a hívekhez

Előkészületek Márton Áron földi maradványainak áthelyezésére Gyulafehérváron

A Szentszék előzetes engedélyével 17 fős bizottság nyitotta fel szeptember 1-jén Isten Szolgája Márton Áron püspök sírját a gyulafehérvári székesegyház kriptájában. Az 1980. szeptember 29-én elhunyt nagy püspök földi maradványait 1980. október 4-én helyezték nyugalomra az erdélyi főpapok hagyományos temetkezési helyén. A földi maradványokat rézkoporsóba helyezték át, hivatalosan lepecsételték, innen kerülnek át a következő napokban abba a kőszarkofágba, amelyet a székesegyházban áldanak meg Szent Mihály ünnepén.

Kovács Gergely posztulátor, aki a mai eseményen jelen volt, lapunknak elmondta: „2015. április 22-én kelt Rómában, a Szentek Ügyei Kongregációnál az áthelyezési engedély, amelynek értelmében, a főpásztor vezetésével és felügyelete alatt kerülhet sor Áron püspök koporsójának áthelyezésére. Igaz ugyan, hogy ilyen eseményre általában a boldoggá avatás előtt szokott sor kerülni, a különleges szentszéki engedély kérését, amelyet a Gyulafehérvári Főegyházmegye terjesztett fel az illetékes vatikáni szervekhez az indokolta, hogy nehezen volt megközelíthető a püspök eddigi nyughelye. Az akadálymentesítés hiánya, a szabálytalan lépcsők miatt, a biztonsági okokból is folyamatosan zárva tartott, csak külön kérésre, illetve nagyobb liturgikus ünnepek alkalmával látogatható kriptában a látogatók és zarándokok csak nehézkesen vagy egyáltalán nem tudtak imádkozni a *Kegyelmes Úr* sírjánál vagy tiszteletüket kifejezni. A Szentszék által

latin nyelven kiadott engedély utasításokat is tartalmazott arra nézve, hogy kerülve az ünnepélyességet, zárt körben történjék a mai esemény, nehogy azt a látszatot keltse, hogy már a boldoggá avatás következik, és ne legyen megtévesztő a hívek számára. Az új szarkofágba történő áthelyezéstől azt várjuk, hogy a hívek könnyebben imádkozhatnak Áron püspök sírjánál, kérhetik közbenjárását, fokozódhat Márton Áron élő tisztelete népének körében.”

Isten Szolgája Márton Áron püspök halálának 36. évfordulóján, Szent Mihály arkangyal ünnepén a búcsús szentmise 11 órától kezdődik az ősi székesegyházban, melynek főcelebránsa a Szentatya romániai képviselője, *Miguel Maury Buendia* apostoli nuncius lesz. Az ünnepi előkészület jegyében Jakubinyi György érsek imakilendecet hirdet a főegyházmegegyében.

Vasárnap, 2016. 09. 01.

Fotó: Fábíán Róbert

Szecessziós dalművel zárt a Budavári Zenei Szalon

Az idei évadban több különleges alkotás bemutatásával lepte meg közönségét Szilasi Alex zongoraművész, a zenei szalon házigazdája és visszatérő vendége, Várady Mária színművész. A zongorával kísért prózai művek közül a szezonzáró hangversenyen *Cazimir von Pászthory*: Ének Rilke Kristóf zászlós szerelméről és haláláról című ritmikus, olykor versbeforduló költői elbeszélését adták elő.

Pászthory zeneműve a szecesszió zenei irányzatához köthető, stílusjegyei Mahlerrel és Richard Strausszal rokonítják. Valójában Dohnányi Ernő írt hasonló műveket, Pászthory pedig Dohnányi tanítványa volt. Az apai ágon magyar felmenőkkel rendelkező osztrák zeneszerző (1886-ban Budapesten született) a bécsi konzervatórium cselló tanára volt, előadóművészként, zongorakísérőként és karmesterként is tevékenykedett. Életművét főleg dalok, dalciklusok és kamaraművek alkotják, emellett írt négy operát, három balletet és három románcot, köztük a *Rilke Kristófról* szólót is. Rilke verséhez egy személyes operát komponált. A jelenetek, „felvonások” szünet nélkül követik egymást. Bevezetőben a zongora 3/4 ütemben az összes felbukkanó témát és szereplőt megeleveníti. - Ezt a technikát alkalmazta később a filmipar is - hívta fel a figyelmet Szilasi Alex.

A szalon házigazdája ezt követően a vers szerzőjét, *Rainer Maria Rilke*t mutatta be. Az 1875-ben Prágában született költő osztrák édesapja katonatiszt

volt. Csehül és németül beszélt, verseit önmaga fordította egyik nyelvről a másikra, sőt később franciára is. Münchenben jogot, művészettörténetet és irodalmat tanult. Ez utóbbi időszakban ismerkedett meg az orosz arisztokrata származású *Luiza Gustavovna* Saloméval, aki korábban *Nietzsche* műzsája volt. Párizsban Salomé mutatta be többek között *Tolsztoznak* is. Rilke ezután *Rodin* titkára lett.

Várady Mária és Szilasi Alex

Rainer Maria Rilke családi hagyományul kapta, hogy az a XVII. században élt Christoph Rilke von Langenau nevű fiatalember, aki *Montecuccoli* armádiájában zsoldos kornét volt és 1664-ben, a szentgotthárdi csatában a törökök ellen harcolva elesett, az ő családjuk fia volt. (A kornét szó eredeti értelmében kürtöst jelent, de mint katonai rang a zászlósnak felelt meg.) A kései állítólagos utódot gyermekkorától fogva izgatta ez a lehetséges előd. A róla szóló elbeszélést 1899-ben egyetlen éjszaka alatt írta, de csak 1906-ban publikálta, és ekkor valóságos

bestseller-sikert aratott vele. Hősét, a nemes ifjút, a csata előtti éjszakán - élete utolsó éjszakáján - egy fiatal grófnő beavatja a szerelembe, és Rilke Kristóf egy mámoros pillanatra átéli az élet teljességét.

A Budavári Zeneszalomban felhangzó drámai művet *Petra-Szabó Gizella*

fordításában hallgathatta a közönség. Szilasi Alex zongorakíséretével, Várady Mária mély átéléssel mutatta be Rilke vers-operáját, amely méltó zárása volt az MTA Zenetudományi Intézetében megrendezett hangverseny-sorozatnak. R.A.

(Megjelent: *Várnegyed XXI. évfolyam*
13. szám. 2016. augusztus 12.)

Galsai Dániel

Lara De Mare: Égben maradt repülő

Turay Ida Színház előadása – Ildikó Piaf, Keresztes Edith

Isten ujjá... Ami mindannyiunkat megérint, olykor áldást oszt - igazából nem is értjük miért. És büntet, összetör, elemeszt - s ezt persze még kevésbé tudjuk feldolgozni...

Lényegében erről szól *Lara De Mare* Égben maradt repülő című darabja, és talán még inkább erről mesél a *Szurdi Miklós* által színpadra állított előadás, ami remélhetőleg a teátrumi kor legvégső határáig látható lesz majd a Turay Ida Színházban.

Edith Piafnak, minden franciák legcsodálatosabb csúnya „kis szürke verebének” két esztendő adott a Megváltó, addig tartotta homlokán meleg, óvó tenyerét.

Eddig tartott a szívbemarkolóan gyönyörű szerelme *Marni Cerdannal*, a „marokkói bombázóval”, a korszak egyik legnagyobb bokszolójával, a háromgyerekes családapával. Marcel eljut a csúcsra, világbajnok lesz, majd egy buta sérülés miatt elveszíti címét. A balsorsú meccsről hajóval jönne haza, de Edith - az ezerszer meggyötört, kihasznál, világsztárként is a

sors utolsó szalmaszálaiba kapaszkodó törekeny kicsi nő - ragaszkodik hozzá, hogy siessen, rohanjon hozzá a boldogság, repülővel... És Marcel gépe 1949. október 27-én lezuhan az Azori-szigetek felett. Piaf még néhány esztendőt él, több bal eset éri, végül gyönyörű-fájdalmas, morfiummal enyhített álmok között száll föl az örökkön égben maradó repülőre...

Ennyi a történet, ennyi a valóság, bárki utánanézhet a wikipédián. Ami e fölött van, az a művészet, az a Turay előadása...

Meglehetősen ismert színházi közhely, hogy néhány mellékszereplő, karakterszerep akár el is döntheti egy előadás sorsát. Ebben az esetben nehéz ezt a tézist igazolni. Nincsenek is igazából ilyenek. A két főszereplőn kívül minden játszó két-három négy szerepet alakít, személyük áthatja az egész produkciót. Az ilyen megoldás gyakran vezet öncélú tohubavohuhoz, a néző tudatos és/vagy tehetségtelen összezavarásához. Ám Szurdi ebben az esetben olyan, akár a jó teniszező, amikor ráadásul még szerencsés napja is van: a hálóról

minden labda az ellenfél térfelére pattan, minden kockázatos megoldás sikerül.

Hüvösvölgyi Ildikó általában decens, úri- asszonyos személyisége most éppúgy csillog a bohókás, dekoncentrált zeneszerző, Monno szerepében, mint Piaf züllött, utcasarki, végül a Szajna parton heroinban fetregő édesanyjájában. *Xantus Barbara* kisebbfajta színpadi bravúrként az első felvonásban tökéletes arcképet fest Edith barátnőjéről, az okos, hideg, néha intrikus bálványról *Marlene Dietrich*ről, hogy azután a másodikban olyan lágyan, olyan emberien játssza el Simone-t, a haldokló Piaf ápolónőjét, hogy a néző szinte késztetést érez, hogy kérjen tőle egy Aspirint, és hogy ő simogassa meg, ha lázas, a homlokát. *Topolcsányi Laura* bájosan, életszagúan alakítja Edith nagyhangú, zavaros testvérét, Momone-t, színes karaktere sokat hozzátesz a háború utáni párizsi bohém művészvircsaft tablójához. *Pásztor Máté* helyes mint a fiatal, Edith famulusaként és támogattjaként megjelenő *Charles Aznavour* - ki gondolná, hogy a

későbbi világhírű szívtipró ilyen odaadóan tudott rajongani a törekeny csodáért?

Győri Péterre egyenesen négy szerep is rátalált, ami már azért talán kissé túlzás. Mégis elképesztő profizmussal oldja meg ezt a szinte páratlan metamorfózis-mutatót, noha Marcel Cerdan boksztréneréhez és Edith immorális, lecsúszott, egykori artista apjához talán nem jól passzol a lány alapkaraktere, aszkétikus alkata.

Kurkó J. Kristófról még az internet mindent tudó világában is alig lehet érdemleges információhoz jutni. A jóképű, jó svádájú ifjú színészt eleddig elkerülték

a lealacsonyító bulvársztorik és az elektronikus médiacirkuszok. Nem kell nagy jóstehetség ahhoz, hogy megtippeljük, Marcel Cerdan szerepe lehet számára a nagy kiugrás. Megejtő empátiával alakítja a bumfordi, egyszerű, de áttetsző-én tiszta és romantikus ökölvívót, kavargó életében és - immáron emlékképként - megnemesült halálában is. Szurdi nem enged a kísértésnek, nem aktualizál, nem idegenít el senkit senkitől, hagyja, hogy -

Jelenet a darabból

Darvasi Ilona remek, autentikus díszletei és jelmezei segítségével - egyszerre érezzük át a 40-es évek Párizsának álom-őrző levegőjét és Edith Piaf mindenkinek szóló tragikus életmeséjét.

És végül - nagyon-nagyon nem végül! - *Keresztes Ildikó*. *Páger Antal* mondta Kosztolányi Pacsirta című remekművének filmváltozatában, utánozhatatlanul: „Befelé kunkorodik a lelkünk!” Nos, Keresztes Ildikónak itt „kifelé kunkorodik a lelke”. Hiteles, amikor szabad szája, amikor süt belőle az erotika a színpadon, amikor mint egy kiscica összebújik

az álombéli Marcellel, amikor kezét nyújtja az elmúlásnak. Minden dala, minden neurózisa, minden önpusztítása igaz. Igaz zabolázhatatlan sztárnak, szerelmes nőnek, a hiábavaló küzdelemben belefáradónak. Ezentúl, ha a darab nézője Edith Piaf dalait hallja, Keresztes Ildikó arca jelenik majd meg előtte. Egy színeszűz ennél többet aligha érhet el. És lesz, aki a darab végére egy kicsit,

halálosan beleszeret. Az előadásba pedig egy kicsit belehal.

Áll Edith-Ildikó a színpadon, a végén, egyedül, a függöny előtt, a rivalda fényében, és szól a dal: „Nem bánok semmit sem.” A néző szinte várja, hogy leszáll egy nagy madár, felkapja a törékeny női testet, és viszi föl az ő Marceljéhez, az örökkön égben maradt repülőre...

Megjelent Magyar Krónika / 2016/6

Kupagyőztes focispalánták

Budapesten vendégszerepelt a Jövő FC 2003-as korosztályú labdarúgócsapata. A gyergyószentmiklósi kisfocisok Rokaly Attila és Berecz Norbert edzők vezetésével léptek pályára a REAC Sportiskola SE által szervezett kupán, és nem mindennapi eredményt értek el.

Négy mérkőzésen hét gólt lőttek és egyet sem kaptak, három győzelemmel és egy döntetlennel végeztek az első helyen.

Eredmények: Jövő FC–REAC SISE A 2–0, Jövő FC–BVSC 4–0, Jövő FC–Grund FC 0–0, Jövő FC REAC SISE B 1–0.

A gyergyói csapat részvétele Budapest XV. ker. Önkormányzat, Budapest XV.

ker. Örmény Nemzetiségi Önkormányzat és a Gyergyószentmiklósi Örmény Katolikus Egyesület együttműködési megállapodása alapján valósulhatott meg. A csapat első helyezése mellett egy különdíj is a gyergyóiakhoz került, a torna legjobb játékosa címet *Jánosi Tamás* érdemelte ki.

Gergely Imre – 2016. 06. 14.

A csapat gólt sem kapva lett kupagyőztes.

(Fotó: Jövő FC)

Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség „Toborzó”

Templomunk jelene mi vagyunk, a jövőjét leszármazottaink jelentik.

A Magyarországon gyökeret vert örmény családok 340 év óta őrzik kultúrájukat és identitásukat és, hogy a folyamatosság ne szakadjon meg a „kulcs” 30-40-50 éves örmény származású családok és a gyarapodó szimpatizánsok kezében van.

A „fáklyát” viszont további legalább 340 évben már az ő leszármazottaiknak kell vinni.

A „toborzóval” a most 30-50 éveseket szólítjuk meg, hívjuk és várjuk minden honi örmény származású család és szimpatizáns minden tagjának intenzív bekapcsolódását a Budapesti Örmény Katolikus Plébánia

hitéletébe, kulturális tevékenységébe, vagyis a bővülő közösségi életbe. Mindenki nélkülözhetetlen, és aki még nem kapcsolódott be, az nagyon hiányzik a csapatból.

Az 50 év felettieknek tevékeny ráhatással mozgásba kell hozni a fiatalabbakat, hogy ráeszméljenek és tudatosodjon bennük, hogy ők a hazai örmény hitélet és kultúra folyamatosságának letéteményesei.

A feladat szép és nagy, kezdjünk neki. Mi szervezzük és segítjük a munkát. Várjuk a jelentkezéseket és a javaslatokat.

Elérhetőségeinket a honlapon lehet megtalálni.

Budapest 2016 szeptember

Ákos atya és a Gondnokság

Örmény katolikus szentélyek–oltárok

Szamosújváron egy időben 10 istentiszteleti hely is volt az örmény katolikusok részéről. Voltak az örmény katolikus egyháznak intézményei, melyek kápolnákkal is rendelkeztek.

1860-ban *Lukácsi Kristóf* plébános hozta létre a *Világosító Szent Gergelyről* nevezett fiúárvaházat. Sok szórványban élő örmény árva került ide s itt ismerte meg az örmény szertartást. Kápolnáját Jézus Szíve tiszteletére szentelték. Az épület ma kórház, a kápolna az ortodoxoké.

Az örmény katolikus leányárvaház 1902-ben épült, alapítója *Kovrig Tivadar*. Az épület ma iskola, kápolnája tornaterem lett. Még egy harmadik kápolnát is említsünk meg: a temetőben van a Szent Kereszt-kápolna. Már az előzőekben is említettünk Szent Kereszt-kápolnát (Erzsébetváros). A Szent Kereszt tisztelete az örmények körében igen elterjedt. A kereszt szinte szimbolizálja sorsukat!

dr. Sasvári László

tintakő könyvesbolt – IDEA könyvtér

A kínai bölcsélet szerint, a TINTAKŐ az egyetemes tudás négy kincse közül az egyik.

Üzlet és webáruház,
melyben gyermek- és felnőtt irodalom, pedagógiai, drámapedagógiai, művészeti-nevelési szakkönyvek, erdélyi magyar kortárs irodalom, szakirodalom Magyarországon a legszélesebb választékban, készletről és rendelésre, valamint

az erdélyi örmény, örmény témában a leggazdagabb ajánlattal várja Önt
a Marczibányi Téri Művelődési Központban
(1022 Budapest Marczibányi tér 5/A),
hétköznap 10-18 óráig.

Elérhetőségek: 06 30 9766 246, 061 212 2820, www.konyvesbolt.marczi.hu,
www.facebook.com/tintako

Szomorújelentések

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy

dr. Hegedüs Imréné sz. Jakabffy Klementina

2016. augusztus 5-én elhunyt.

Hamvasztás utáni búcsúztatása 2016. augusztus 22-én 12 órakor lesz a Farkasréti temetőben.

A gyászmisét a temetés után celebrálják a Farkasréti templomban.
A gyászoló család

Fájdalommal tudatjuk, hogy életének 84. évében elhunyt

Nina Panieva-Sebesi

zongoraművész.

2016. szeptember 8-án, csütörtökön 12 órakor örmény apostoli egyházi szertartás szerint veszünk végső búcsút tőle a Házsongárdi temetőben. Szeretettel és kegyelettel emlékezünk rá!
A gyászoló család

2016. 09. 07. – Szabadsag.ro

Emléküket kegyelettel megőrizzük!

Demény Attila

Les adieux – Nina Panieva-Sebesi emlékére

Akkoriban, diákkoromban, a moszkvai Neuhaus iskolából érkezett zongoristafenomén kolozsvári koncertjeinek mágikus hatása volt. Mintha egy másik bolygóról érkezett volna. Hogy honnan volt ennek a csodálatos, kifinomult, arisztokrátikus ízlésű és tökéletes zongora technikával megáldott asszonynak a mágikus ereje, nagy rejtély. Persze, a titkokat meg kell fejteni. Ám az ember, ahogy közelít a titok felé, mindig valamilyen falba ütközik. A kimondhatatlan, a megfoghatatlan falába.

Ugyanis amikor *Panieva* letült a zongorához és muzsikált, soha nem érezted, hogy másként is lehet, hanem azt, hogy ez akkor és ott pontosan ÍGY VAN. A hiteles előadók, a legnagyobbak kiváltsága ez a kivételes képesség.

Hálás vagyok, hogy tanítványa lehettem. Izgalmas volt az első személyes találkozás. *Panieva* már a kolozsvári zenészlegendák elit szereplője volt. Ez az asszony egyszerűen nem tudott „félreütni”, hibázni. A zenei higiénia, a szöveghűség

kérelhetetlen belső igénye sugárzott belőle, és tanítványaitól is elvárta. Úgy hírllett, hogy többek között a 32 *Beethoven*-szonátát is fejből tudja. Harmadéves koromban, miután *Sava György* professzor, szintén kiváló és szeretett tanárom Németországba telepedett, Panieva-hoz felvételiztem Beethoven *Les adieux* szonátájával. Az akkori fiatal „titán” természetesen otthon felejtette a kottáját. Panieva, a másik zongoránál kérte a kottát. Félve, de szemtelenül azt feleltem: „úgy hallottam, hogy a tanárnő az összes Beethoven szonátát fejből tudja...” Soha nem felejttem el azt a tekintetet, ahogy rám nézett, és azt válaszolta: „igen, Panieva tudja Beethoven szonátáit, de én magára voltam kíváncsi.” Leült, eljátszotta a *Les adieux* és akkor tudtam: a *Les adieux* ÍGY VAN. Felvett az osztályába, és nagyon közel kerülhettem hozzá.

Nem hallgathatom el, mivel tanúja voltam a „Gh. Dima Zeneakadémia” méltatlan bánásmódjának *Nina Panieva-Sebesivel*. Panieva a Moszkvai Konzervatórium Neuhaus osztályában aspiranturát, a legmagasabb doktori fokozatot kapott, és nálunk az akkori bunkó egyetemi számlátrán folytathatta vagy inkább kezdhette pályáját. Akkor, amikor Neuhaus osztálya begyűjtötte a babérokat, és ontotta a világhírű művészeket, *Szvjatoszlav Richter*, *Emil Gilel*st, vagy éppen *Nina Panieva-Sebesit*. Ki tehető ma felelőssé *Nina* sorsáért? Annyit tudok, hogy a legnagyobb művészek az utókornak éltek. *Bach*, *Mozart*, *Beethoven*, *Bartók*, *Richter*, stb., megannyi történet... Panieva biztos közéjük tartozott.

Annak örülök, hogy sikerült megmenteni, digitalizálni és három CD-n kiadni (RMZT 2006-2007) azokat a felejthetetlen élő hangversenyeket, amit *Nina Panieva-Sebesi* és *Ágoston András* az összes *Mozart* zongora-hegedű szonátájának legendás előadását őrzi. A két világhírű, a *Neuhaus* moszkvai zongora és a legendás *Zsurka* hegedűiskola találkozása felbecsülhetetlen értéket jelent.

Mit tudnék még hozzáfűzni? Hiszem és tudom, a rokon lelkek, talán nem ebben az

életben, de valamikor biztos találkoznak. A *Les adieux* szonáta (Beethoven *Sonata No. 26 Esz dúr, Op. 81a.*) Panieva akkori előadásában ma is, amikor siratom, új dimenziókat nyit meg nekem. A három tétel, a *Lebewohl*, *Abwesenheit*, *Wiedersehen* (búcsú, hiány, viszontlátás) értelme most már világos és hűsbavágó.

Drága tanárnóm, hiányzol. Ez a második tétel (*Abwesenheit*). A harmadikra, a viszontlátásra (*Wiedersehen*) én is várok. Addig is, Isten veled, nyugodjál békében. A viszontlátás reményében.

Megjelent a Szabadsag.ro 2016.09.10.

Erzsébetvárosi Nagyboldogasszony-napi búcsú 2016. augusztus 15-én. Elöl a gyergyószentmiklósi Vörösköpnöyegesek, majd a papság, Szűz Mária szobrát vivő lányok, a kórusok, végül a zarándokok

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Tel/fax:** 06(1) 201-1011

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. I. emelet 179, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16.30–18.30 óráig, fovarosiormeny2014@gmail.com),

**EMBERI ERŐFORRÁS
TÁMOGATÁSKEZELŐ**

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Felelős főszerkesztő és kiadó:

dr. Issekutz Sarolta

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel/Fax.: (1) 201-1011

Lapzárta: minden páratlan hónap első hétfőjén!

Tördelés: Harsáczki György

Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.